

**Naantalin kaupungin
esiopetuksen
opetussuunnitelma 2026**

Nimi	Naantalin kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma 2026
Kunta	Naantali
Hyväksymispäivämäärä	29.9.2026
Julkaistu	15.10.2026

SISÄLTÖ

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma.	1
1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.	1
1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen.	1
1.3. Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut. . . .	3
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.	5
2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.	5
2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.	7
2.3. Arvoperusta.	9
2.4. Oppimiskäsitys.	11
2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.	12
2.5.1. Ajattelu ja oppiminen (001).	13
2.5.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002).	14
2.5.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003).	14
2.5.4. Monilukutaito (004).	15
2.5.5. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (005).	16
2.5.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006).	17
2.6. Paikallisesti päätettävät asiat.	18
3. Esiopetuksen toimintakulttuuri.	19
3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet.	21
3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa.	24
3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.	25
3.4. Paikallisesti päätettävät asiat.	32
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet.	33
4.1. Monipuoliset työtavat.	33
4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.	34
4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.	36
4.3.1. Ilmaisun monet muodot (001).	37
4.3.2. Kielten rikas maailma (002).	39
4.3.3. Minä ja meidän yhteisömme (003).	41
4.3.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004).	44
4.3.5. Kasvan, liikun ja kehityn (005).	46
4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.	49
4.5. Paikallisesti päätettävät asiat.	51
5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki.	53
5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen. . .	53

5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet.	54
5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.	55
5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot.	57
5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen.	62
5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi.	64
5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma.	65
5.3.3. Tukea koskeva päätös.	66
5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö. .	67
5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö.	68
5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö.	68
5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä.	70
5.5.1. Varhennettu oppivelvollisuus.	70
5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu.	72
5.5.3. Muut opetuspalvelut.	74
5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä.	74
5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen.	75
5.6. Paikallisesti päätettävät asiat.	75
6. Opiskeluhoolto.	77
6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma.	79
7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus.	84
7.1. Paikallisesti päätettävät asiat.	84

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys,¹ jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on määräys esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä opiskeluhuollonkeskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista.³ Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selvittää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi ja oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään perusteissa opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaista ilmaisua opiskeluhoito.

1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁴. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, opiskeluhuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä tai toimipaikoissa. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatussuunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain⁵ mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

1 Perusopetuslaki (628/1998) 14 §

2 Valtioneuvoston asetus (422/2012)

3 Perusopetuslaki 14 §

4 Perusopetuslaki 15 §

5 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (610/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § (377/2022)

- yhdenvertaisuuslain⁶ mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma
- tasa-arvolain⁷ mukainen tasa-arvosuunnitelma
- mahdollinen kestävän kehityksen suunnitelma ja kulttuurikasvatussuunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy⁸ opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkö- tai toimipaikkakohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävistä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia⁹ lukuvuosittain esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma (myöhemmin lukuvuosisuunnitelma) ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista. Lukuvuosisuunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä tai toimipaikassa kyseisen lukuvuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä¹⁰. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin sekä saavutettaviin ja esteettämiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman¹¹ yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa lapsilla on perusopetuslain¹² turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta jokaisena esiopetuksen työpäivänä sekä heidän tarpeidensa mukaista oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea¹³. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen¹⁴ kuuluvaa lapsikohtainen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma laaditaan luvun 5 mukaisesti.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus¹⁵ on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan lukuvuosisuunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Arvioinnissa voidaan hyödyntää opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen KOSKI-palveluun tallennettuja tietoja¹⁶. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

6 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §

7 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 a § (1329/2014)

8 Perusopetuslaki 15 §

9 Perusopetusasetus (852/1998) 9 §

10 Perusopetuslaki 47 a § (1267/2013) ja YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

11 Perusopetuslaki 15 §

12 Perusopetuslaki 30 §

13 Perusopetuslaki 20 a § (1090/2024)

14 Perusopetuslaki 4 a luku (1090/2024)

15 Perusopetuslaki 21 § (1296/2013)

16 Laki valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä (884/2017) 4 §

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

1.3. Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma ja sitä tarkentava lukuvuosisuunnitelma¹⁷ laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla tässä luvussa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien päätösten delegoinnista esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille ja antaa siihen liittyvät ohjeet. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata.

Paikallista opetussuunnitelmaa valmisteltaessa opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa,

- millä kielillä annettavaa opetusta varten opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään
- laaditaanko paikallinen opetussuunnitelma esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen yhteisenä, kokonaan tai osin yksikkö- tai toimipaikkakohtaisena, seudullisena tai käytetäänkö muuta ratkaisua
- millaista opetussuunnitelman rakennetta, asioiden käsittelyjärjestystä ja julkaisutapaa käytetään
- miten esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat osallistuvat opetussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen
- miten opetussuunnitelman laatimiseen liittyvä yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan
- miten paikalliset erityispiirteet, esiopetuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat suunnitelmat otetaan opetussuunnitelmaa valmisteltaessa huomioon
- miten opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta lukuvuosisuunnitelmasta tiedotetaan huoltajille ja sidosryhmille
- miten opetussuunnitelma laaditaan, miten sen toteutumista arvioidaan ja miten sitä kehitetään
- laaditaanko tasa-arvolain¹⁸ sekä yhdenvertaisuuslain¹⁹ mukaiset suunnitelmat osana opetussuunnitelmaa vai erillisinä.

Naantalissa

Esiopetuksen järjestämisestä vastaavat varhaiskasvatuspalvelut. Esiopetusta annetaan suomen kielellä Naantalin varhaiskasvatuksessa ja koulujen yhteydessä toimivissa esiopetusryhmissä. Ruotsinkielinen esiopetus järjestetään ostopalveluna.

Paikallisen esiopetussuunnitelman laatimisesta on vastannut varhaiskasvatuspäällikön johtama esiopetuksen ohjausryhmä yhdessä esihenkilöiden ja erityisopettajien kanssa. Esiopetussuunnitelma on laadittu yhteistyössä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja Varsinais-Suomen hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden (Varha) kanssa. Opetussuunnitelma sisältää paikalliset tarkennukset ja se ohjaa Naantalin kaikkia esiopetusyksiköitä ja -ryhmiä. Esiopetuksen opetussuunnitelmaa tarkennetaan yksikkökohtaisissa lukuvuosisuunnitelmissa, joiden laatimisesta vastaavat aluepäiväkodinjohtajat. Esiopetussuunnitelman hyväksyy kasvatus-

¹⁷ Perusopetusasetus 9 §

¹⁸ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 5 a §

¹⁹ Yhdenvertaisuuslaki 6§

ja opetuslautakunta ja esiopetusyksikön esihenkilö vastaa siitä, että esiopetus toteutuu opetussuunnitelman perusteiden ja paikallisten tarkennusten mukaisesti.

Huoltajat osallistuvat opetussuunnitelman laadintaan, arviointiin ja kehittämiseen kasvatuskeskusteluissa, arjen kohtaamisissa ja vastaamalla kyselyihin. Opetussuunnitelmatyössä otetaan huomioon lasten toiveet ja ideat, heille järjestetään kyselyitä ja haastatteluja opetuksen kehittämiseksi. Esiopetussuunnitelmaa päivitetään keväällä 2025 on lasten ja huoltajien osallisuus huomioitu kyselyin. Opetussuunnitelma on saatavilla Naantalin kaupungin verkkosivuilla.

Yksiköissä esiopetuksen henkilöstö kokoontuu säännöllisesti arvioimaan ja kehittämään toimintaa palautteen pohjalta. Esiopettajille järjestetään vuosittain perehdyttämiskoulutus ja vaihtuvien ajankohtaisten teemojen mukaisia koulutuksia. Kaupungin strategia ja varhaiskasvatuksen toimintalinjaus ohjaavat osaltaan esiopetuksen järjestämistä.

Opetussuunnitelmassa on lisäksi huomioitu seuraavat paikalliset suunnitelmat (linkit ohjaavat tämän opetussuunnitelman ulkopuolisiin kohteisiin):

- [varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset tarkennukset](#)
- [perusopetuksen opetussuunnitelma](#)
- [aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma](#)
- [Naantalin kaupungin hyvinvointisuunnitelma](#)
- [Naantalin varhaiskasvatuksen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma \(sisältää kiusaamisen ehkäisysuunnitelman\)](#)

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuva ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään ja järjestetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja esiopetuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä. Lapsella on oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen (luku 5).

2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin²⁰ sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Päiväkodissa tai perhepäiväkodissa järjestettävän esiopetuksen osalta sovelletaan lisäksi varhaiskasvatuslakia ja sen nojalla annettua valtioneuvoston asetusta²¹. Jos lapsi osallistuu esiopetuksen lisäksi esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, ohjaa varhaiskasvatuksen järjestämistä varhaiskasvatuslaki²².

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki²³, tasa-arvolaki²⁴, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus²⁵ ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus²⁶, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista²⁷, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007²⁸ sekä YK:n kestävä kehityksen tavoitteet²⁹. Esiopetukseen sovelletaan myös hallintolakia³⁰ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta³¹.

Suomen perustuslain³² mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

20 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

21 Perusopetuslaki 1 § (1136/2003)

22 Varhaiskasvatuslaki (540/2018) 12 § (1228/2020)

23 Yhdenvertaisuuslaki

24 Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta

25 Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

26 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

27 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

28 K:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

29 Kestävä kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

30 Hallintolaki (434/2003)

31 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

32 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta³³. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan³⁴. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta³⁵. Opetuksen järjestäjän päätöksellä lapsi voi osallistua esiopetukseen perusopetuksen aloittamista edeltävänä vuonna³⁶, mikäli lapselle on psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella tehty päätös perusopetuksen aloituksesta vuotta säädettyä aiemmin. Perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä sekä muusta esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä määrätään luvussa 5.5.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta³⁷. Tästä määrätään tarkemmin luvussa Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet – Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.

Perusopetuslain³⁸ mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja, taitoja ja edistää liikunnallista elämäntapaa. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa³⁹.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden⁴⁰, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia⁴¹. Varhennetun oppivelvollisuuden⁴² päätöksen saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus osallistua myös esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen⁴³.

Esiopetusta ja sitä täydentävää varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa noudatetaan varhaiskasvatuksen osalta tällöin varhaiskasvatustalakeja⁴⁴ ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita⁴⁵.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Koko esiopetuksen henkilöstö on vastuussa siitä, että esiopetusta toteutetaan suunnitelmallisesti. Esiopetuksessa otetaan huomioon lasten kielelliset, kulttuuriset ja katsomukselliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta⁴⁶. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä

33 Perusopetuslaki 4 § (1288/1999)

34 Perusopetuslaki 26 a § (1040/2014)

35 Varhaiskasvatustalake 12 §

36 Perusopetuslaki 27 §

37 Perusopetuslaki 10 §

38 Perusopetuslaki 2 §

39 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2–4 §

40 Perusopetuslaki 9 §

41 Perusopetusasetus 3 § (309/2021)

42 Oppivelvollisuustalake (1214/2020) 2 §

43 Perusopetuslaki 6 § ja Varhaiskasvatustalake 12 §

44 Varhaiskasvatustalake 15 a § (1183/2021)

45 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) luvut 2.1 ja 5

46 Perusopetuslaki 3 §

lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhoito ovat maksuttomia⁴⁷. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria⁴⁸, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön⁴⁹. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä⁵⁰ ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain⁵¹ mukaisia kasvatustieteellisiä ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut⁵² julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Naantalissa:

Naantalissa esiopetukseen ilmoittautuminen tapahtuu tammikuussa Päikky-toiminnanohjausjärjestelmän kautta. Ilmoittautumisesta tiedotetaan erikseen ja linkki ilmoittautumiseen löytyy kaupungin verkkosivuilta. Naantalissa kaupungin esiopetuspaikkojen sijoittelua ohjaa Naantalissa kaupungin kasvatus- ja opetuslautakunnan linjaukset. Vuorohoitoa tarvitsevien lasten esiopetus ja varhaiskasvatus järjestetään Kalevanniemen kampuksella Aurinkometsän päiväkodissa.

Perheitä tiedotetaan esiopetuksesta jakamalla heille ennen esiopetusvuoden alkua "Tervetuloa esikouluun" -tiedote. Lisäksi esiopetusyksiköissä järjestetään vanhempainiltoja ja lapsille tutustumiskäynti esiopetusyksikköön joko keväällä tai elokuussa ennen esiopetuksen alkua.

Esiopetuksen velvoittavuudesta johtuen lapsen kaikista poissaoloista on ilmoitettava etukäteen. Lomat sekä yksittäiset ennalta tiedetyt vapaapäivät ja sairaspöissaolat ilmoitetaan Päikky-järjestelmään. Äkilliset poissaolot ilmoitetaan yksikössä sovitulla tavalla. Lapsen poissaoloja seurataan lapsen ryhmään kiinnittymisen näkökulmasta.

Kouluun ilmoittaudutaan tammikuussa Wilman kautta ja kouluun tutustuminen järjestetään toukokuussa.

2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat

47 Perusopetuslaki 31 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

48 Perusopetuslaki 31 §

49 Perusopetuslaki 29 § (1267/2013)

50 Perusopetuslaki 35 §

51 Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003)

52 Perusopetuslaki 4 § (1288/1999) ja 7 §

oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhteistyössä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetuksen toimipaikoissa ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen⁵³ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittävät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten oppimista, joten opettaja keskustele kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisesta lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöönsä, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Fyysisellä aktiivisuudella on myönteisiä vaikutuksia lasten oppimiseen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisiin eri muotoihin, liikkumiseen ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyYTEEN, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun lapsi on aloittanut esiopetuksessa, lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan⁵⁴ ellei kyseessä ole esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen terveydentilasta johtuvasta syystä (kts. luku 5). Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

Naantalissa

Jokaiselle esiopetuksessa olevalle lapselle laaditaan henkilökohtainen esiopetuksen oppimissuunnitelma (leops), joka kirjataan Päikky-järjestelmään. Naantalin varhaiskasvatuksessa käytetään samaa pohjaa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman ja varhaiskasvatussuunnitelman (vasu) laatimisessa.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laadinta

Valmistautuminen keskusteluun

Kasvattajatiimi kerää ennen leops-keskustelua havaintoja lapsen hyvinvoinnista, kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. Lapsen mielipiteitä ja toiveita selvitetään esimerkiksi havainnoimalla

⁵³ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5 §

⁵⁴ Perusopetuslaki 35 §

ja haastattelemalla. Huoltajat valmistautuvat keskusteluun vastaamalla Päikky-järjestelmässä olevaan ennakkokyselyyn. Vastuu lapsen leopsin laatimisesta on esiopetuksen opettajalla.

Leops-keskustelu

Keskustelut ovat vastavuoroisia, ja henkilöstö huolehtii siitä, että sekä lapsi että huoltajat tulevat kuulluiksi. Tarvittaessa keskusteluun voidaan kutsua myös huoltajien toivomia tai henkilöstön ehdottamia asiantuntijoita, kuten konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja, perheohjaaja, terapeutti tai sosiaalityöntekijä. Lapsi voi osallistua keskusteluun ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Keskusteluun varataan aikaa noin 30 minuuttia. Mikäli samassa yhteydessä järjestetään verkostopalaveri, aikaa varataan 45 minuutista yhteen tuntiin.

Keskustelun jälkeen

Keskustelun jälkeen esiopetuksen opettaja kirjaa leopsiin lapsen vahvuudet, mahdolliset tuen tarpeet sekä lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tukevat pedagogiset tavoitteet ja toimintatavat. Mikäli lapsi tarvitsee tukea kasvuunsa, kehitykseensä tai oppimiseensa, tuen toteuttaminen ja tukitoimet kirjataan leopsiin. Jos lapsella on säännöllinen lääkitys, laadittu lääkehoitosuunnitelma liitetään osaksi leopsia.

Keskustelun käynyt kasvattaja huolehtii siitä, että kirjatut asiat välittyvät koko kasvattajatiimin käyttöön. Jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet, vahvuudet ja pedagogiset tavoitteet ohjaavat kasvattajatiimin pedagogisen toiminnan suunnittelua, toteutusta ja arviointia.

Leopsin arviointi

Esikoululainen arvioi omaa oppimistaan vuoden aikana ja lapsen omia tavoitteita kirjataan leopsiin. Arviointikeskustelua esiopetuksen tavoitteiden toteutumisesta käydään huoltajien ja lapsen kanssa keväällä tai tarvittaessa useamman kerran esiopetusvuoden aikana.

Lapsen oppimisen taitojen havainnoinnin ja arvioinnin tueksi esiopettajalla on käytössä materiaalipankki, josta tehdään tehtäviä säännöllisesti toimintavuoden aikana.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma siirtyy lapsen tulevaan kouluun.

2.3. Arvoperusta

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjäintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁵⁵, perusopetuslain⁵⁶ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen⁵⁷ mukaisesti.

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten moninaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, ohjaa lapsia terveyttä, hyvinvointia ja liikunnallisuutta edistäviin

55 YK:n yleissopimus lasten oikeuksista 1989

56 Perusopetuslaki 3 a § (163/2022) ja 29 §

57 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

elämäntapoihin sekä tarjoaa lapsille mahdollisuuksia kehittää tunteita ja ajatteluaan ja kauneudentajuun.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen moninaisiin perheisiin sekä kotien moninaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkökulmiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta⁵⁸.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate⁵⁹. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamatonta. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Naantalissa

Esiopetuksen arvot perustuvat Naantalin kaupungin strategian mukaisiin arvoihin: vastuullisuuteen, ketteryuteen, yhteisöllisyyteen ja avoimuuteen. Näiden lisäksi esiopetuksessa pidetään tärkeinä arvoina luottamusta ja positiivisuutta.

Vastuullisuus

- Esiopetuksessa noudatetaan yhteistä pedagogista linjaa, joka luo ennakoitavan, turvallisen ja tavoitteellisen arjen.
- Yksiköiden tiimirakenne tukee vastuullista toimintakulttuuria ja vahvistaa yhteistyötä.
- Kasvattaja kantaa vastuun esiopetuksen suunnittelusta, toteuttamisesta, arvioinnista ja kehittämisestä.
- Henkilöstölle järjestetään säännöllisesti täydennyskoulutusta.
- Jokainen työntekijä vastaa oman ammattitaitonsa ylläpitämisestä ja kehittämisestä.
- Työntekijät toimivat ammatillisesti ja esiopetuksen arvoperustan mukaisesti.
- Oikean ja väärän pohtiminen kuuluu esiopetuksen arkeen.
- Esiopetuksessa toimitaan kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti.
- Lapsille taataan fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallinen oppimisympäristö.
- Kiusaamista ehkäistään suunnitelmallisesti ja siihen puututaan välittömästi.
- Yksiköissä on ajantasaiset turvallisuussuunnitelmat.
- Toimintaympäristön turvallisuudesta huolehditaan jatkuvasti.
- Yhteiset toimintatavat ja pelisäännöt luodaan yhdessä lasten kanssa.
- Tiedonkulusta huolehditaan ja toiminnassa noudatetaan avoimuuden periaatetta.

Ketteryy

- Uskallamme toimia aiemmista käytännöistä poikkeavilla tavoilla.
- Otamme vastaan palautetta, kehitämme toimintaamme ja uudistamme ennakkoluulottomasti.
- Kokeilemme rohkeasti ja uteliaasti uusia toimintamalleja.
- Työntekijöillä on rohkeutta antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta.
- Olemme muuntautumiskykyisiä ja avarakatseisia.
- Ratkaisemme arjen tilanteita mahdollisimman joustavasti ja oikea-aikaisesti.
- Tarkastelemme asioita uusista näkökulmista ja viemme hyvät ideat käytäntöön.
- Huomioimme herkästi lasten yksilölliset tarpeet ja kiinnostuksen kohteet.
- Reagoimme lapsiryhmän ja yksittäisten lasten tarpeisiin esimerkiksi muokkaamalla oppimisympäristöä esiopetuksen arjessa.

Yhteisöllisyys

⁵⁸ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

⁵⁹ Yhdenvertaisuuslaki 6 §

- Rakennamme yhteisöllisyyttä jatkuvan ryhmäyttämisen sekä myönteisten vertaissuhteiden tukemisen avulla.
- Luomme turvallisen ja luottamuksellisen ilmapiirin, jossa jokainen lapsi tulee nähdyksi, kuulluksi ja hyväksytyksi omana itsenään.
- Jokainen työntekijä kantaa vastuuta yhteisöllisyyden rakentamisesta ja ylläpitämisestä.
- Lapsi toivotetaan päivittäin iloisesti ja omalla nimellään tervetulleeksi ryhmään.
- Yhteisöllisyyttä vahvistetaan erilaisissa yhteisöissä, kuten tiimeissä, lapsiryhmissä, Esko-ryhmissä, perhetaloissa sekä huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä.
- Aito läsnäolo, sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen vuorovaikutus luovat perustan yhteisöllisyydelle.
- Yhteisiä toimintatapoja, sääntöjä ja sopimuksia luodaan yhdessä lasten kanssa.
- Lapsille annetaan mahdollisuuksia ilmaista mielipiteitään, kiinnostuksen kohteitaan ja ehdotuksiaan yhteisen toiminnan suunnitteluun.

Avoimuus

- Toiminta perustuu avoimeen ja läpinäkyvään tiedonkulkuun, päätöksentekoon ja hallintoon.
- Kohtaamme jokaisen lapsen ja huoltajan sensitiivisesti sekä rakennamme yhteistyötä avoimen, arvostavan ja luottamuksellisen vuorovaikutuksen avulla.
- Avoin dialogi tukee oppivan yhteisön kehittymistä ja yhteisen ymmärryksen rakentumista.
- Avoimen keskustelun avulla arvioimme toimintaamme ja reagoimme joustavasti erilaisiin ilmiöihin ja muuttuviin tilanteisiin.
- Esiopetuksen toiminnasta viestitään huoltajille Naantalin varhaiskasvatuksen pedagogisen dokumentoinnin ohjeistuksen mukaisesti.
- Esiopetuksen oppimista, toimintaa ja tavoitteita tehdään näkyviksi pedagogisen dokumentoinnin avulla.
- Esiopetus on avointa toimintaa, jossa huoltajilla on mahdollisuus tutustua toimintaan, seurata sitä sekä osallistua yhteisiin tapahtumiin ja yhteistyöhön.

Luottamus

- Henkilöstöä sitoo vaitiolovelvollisuus, ja perheiden asioita käsitellään luottamuksellisesti.
- Luomme turvallisen, myönteisen ja luottamuksellisen ilmapiirin sekä avoimen keskustelukulttuurin, jossa lasten, huoltajien ja henkilöstön on helppo ottaa asioita puheeksi.
- Rakennamme ja vaalimme luottamusta kaikessa toiminnassamme.
- Jokaista lasta kohdellaan, kuullaan ja kunnioitetaan yhdenvertaisesti.
- Huomioimme lapsen yksilölliset tarpeet, vahvuudet ja oppimisen tavoitteet.
- Huolehdimme siitä, että huoltajat saavat riittävästi tietoa lastaan koskevista asioista ja esiopetuksen arjesta.
- Kohtaamme kaikki lapset ja perheet avoimesti, arvostavasti ja ennakkoluulottomasti.
- Otamme lapsen kasvun, hyvinvoinnin ja oppimisen kannalta merkitykselliset asiat puheeksi riittävän varhaisessa vaiheessa.

Positiivisuus

- Lapset ja huoltajat kohdataan myönteisellä, arvostavalla ja palveluhenkisellä asenteella.
- Lapsen vahvuudet, kiinnostuksen kohteet ja onnistumiset tunnustetaan ja tehdään näkyviksi.
- Onnistumisista, oppimisesta ja yhteisistä kokemuksista iloitaan yhdessä.
- Uusia asioita kohdataan avoimin mielin, uteliaasti ja innostuneesti.
- Esiopetuksessa toimitaan ratkaisukeskeisesti ja etsitään yhdessä keinoja erilaisiin tilanteisiin.

2.4. Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien,

eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

Naantalissa

Opetuksessa huomioidaan moninaiset oppijat ja erilaiset oppimisen lähtökohdat. Esiopettajan tehtävänä on suunnata lapsen tarkkaavaisuutta, herättää uteliaisuutta sekä muokata opetuksen sisältöjä kullekin lapselle ja koko lapsiryhmälle sopiviksi. Toimintaa suunnitellaan huomioiden erilaiset oppimistyyli ja oppimisen välineet. Oppimista tuetaan havainnoimalla ja kokeilemalla erilaisia toimintatapoja.

Pienryhmätoiminta tukee lasten vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä mahdollistaa lapsen oppimisen ja edistymisen tarkemman havainnoinnin ja tukemisen.

Opettajan oma innostuneisuus, ilo ja huumori luovat myönteisen ja kannustavan oppimisilmapiirin.

2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

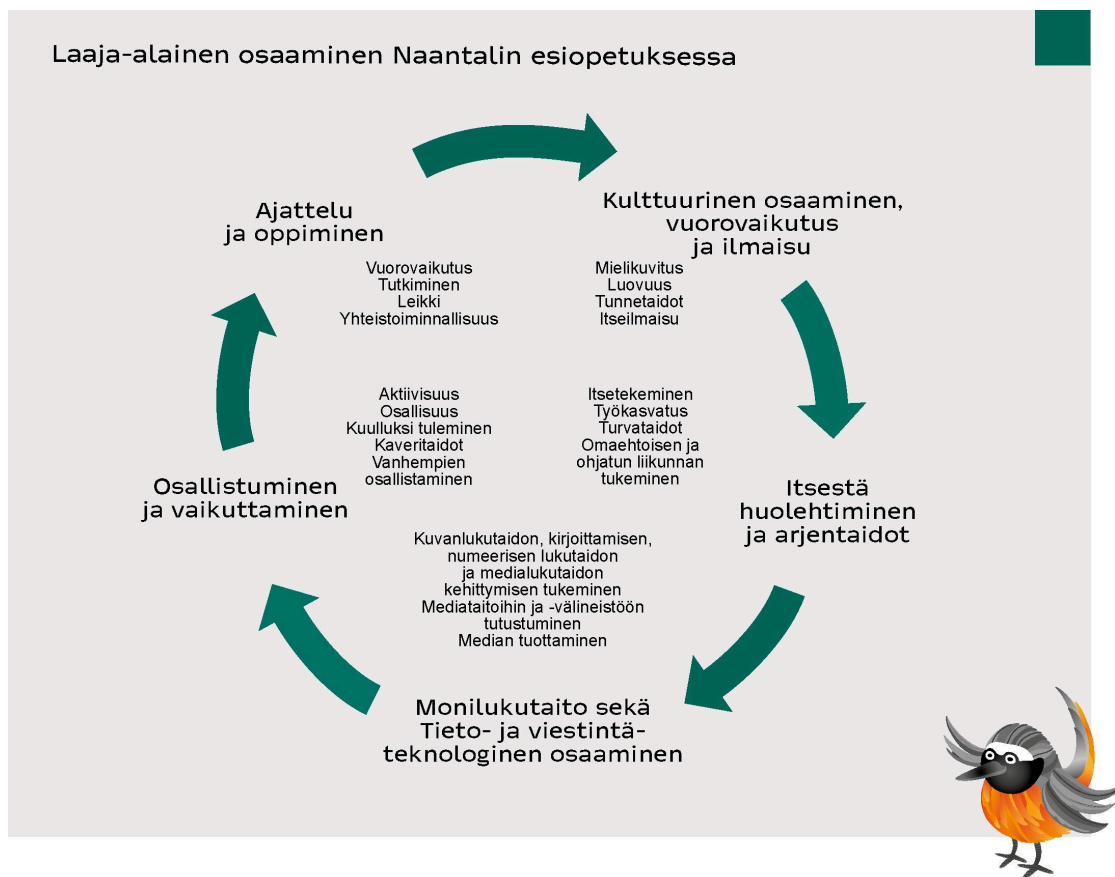
Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen ⁶⁰periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestävä ja liikunnallisen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestävä elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Naantalissa

⁶⁰ Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012

Laaja-alaisen osaamisen alueita (kuvio 1) harjoitellaan esiopetuksessa monipuolisesti leikin, tutkimisen, luovuuden, yhdessä tekemisen ja arjen toimintojen kautta.

Kuvio 1. Laaja-alainen osaaminen.

2.5.1. Ajattelu ja oppiminen (001)

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoimien ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Naantalissa

Lapsi on aktiivinen toimija omalla oppimisen polullaan. Hänelle mahdollistetaan uuden oppimisessa ja taitojen vahvistamisessa moniaistinen, kehollinen ja toiminnallinen lähestymistapa

sekä kokeilemalla oppiminen. Aikuinen tukee ja edistää oppimista sekä ajattelun kehittymistä kysymysten, pohdintojen ja yhteisen ihmettelyn avulla: mitä, miten ja miksi?

Positiivinen ja kannustava suhtautuminen kokeilemiseen on läsnä esiopetuksen arjessa. Pedagoginen dokumentointi tekee oppimista näkyväksi koko yhteisölle: lapsille, ryhmän työntekijöille ja huoltajille. Dokumentoinnin avulla tarkastellaan yhdessä, mitä harjoittelemme ja mitä olemme oppineet.

2.5.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002)

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja.

Naantalissa

Vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja harjoitellaan kielitietoisien lähestymistavan avulla. Lapsille tehdään näkyväksi kieliympäristön monimuotoisuus sekä erilaiset mahdollisuudet viestiä ja ilmaista itseään. Kulttuuriset elementit, kuten erikieliset tervehdykset ja toivotukset sekä eri kulttuurien juhliin tutustuminen, rikastuttavat lasten osallisuutta ja osallistumista sekä vahvistavat yhteisöllisyyttä esiopetuksessa.

Esiopetuksessa hyödynnetään luovasti erilaisia yhteenkuuluvuuden ja osallisuuden vahvistamisen keinoja, kuten leikkiä, kirjallisuutta, draamaa, tarinallisuutta, musiikkia, kuvallista ilmaisua sekä digitaalista sisältöä.

Kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutuksen perustana hyödynnetään paikallista lähiympäristöä. Naantalissa tätä pedagogista toimintaa tukee saaristokasvatusmateriaali, joka tarjoaa mahdollisuuksia tutustua alueen omaleimaiseen kulttuuriin, luontoon ja perinteisiin.

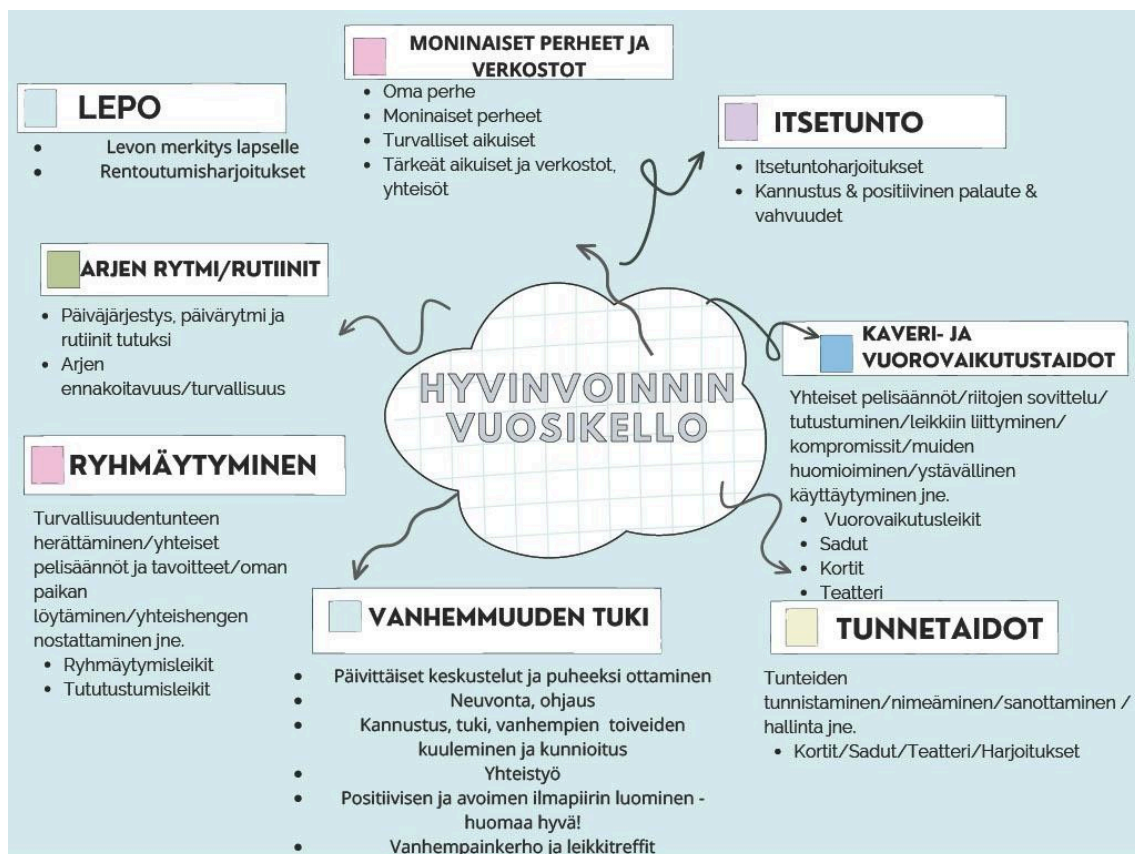
2.5.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003)

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestäväan ja liikunnalliseen elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestäväan ja liikunnallisen elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun, liikkumisen ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikkumiseen lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä ja heille tarjotaan kokemuksia liikkumisen ilosta. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Naantalissa

Lapsen hyvinvointia esiopetuksessa vahvistavat riittävä lepo, turvalliset arjen rytmit ja rutiinit sekä toimiva yhteistyö kodin ja esiopetuksen välillä. Myös ryhmäytyminen, kaveri- ja vuorovaikutustaidot sekä tunnetaitojen harjoittelu ovat tärkeä osa lapsen hyvinvointia. Lapsen itsetuntoa tuetaan kannustamalla, kuuntelemalla ja huomioimalla hänen yksilölliset tarpeensa. Lisäksi moninaisten perheiden ja verkostojen huomioiminen sekä vanhemmuuden tukeminen edistävät lapsen turvallista ja tasapainoista kasvua. Hyvinvoinnin vuosikello (kuvio 2) kuvaa lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia tukevia osa-alueita.

Kuvio 2. Hyvinvoinnin vuosikello.

2.5.4. Monilukutaito (004)

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen

mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Naantalissa

Naantalin esiopetuksessa on käytettävissä Uudet lukutaidot -menetelmä (<https://uudetlukutaidot.fi/>), joka edistää ja vahvistaa digitaalisen osaamisen taitoja, kuten medialukutaitoja, tieto- ja viestintäteknologista sekä ohjelmoinnin osaamista. Esiopetusvuoden aikana lapsi tutustuu Uudet lukutaidot -ohjelman sisältöihin suorittamalla digipassia.

Medialukutaito sisältää taitoja käyttää mediaa sekä lukea, ymmärtää, tulkita ja arvioida kriittisesti mediasisältöjä. Esiopetuksessa harjoitellaan erilaisten mediavälineiden turvallista ja vastuullista käyttöä.

Ohjelmointiosaamiseen sisältyvät koodaaminen, ohjelmoinnillinen ajattelu, tutkiva työskentely, tuottaminen sekä ohjelmoitujen ympäristöjen tunteminen ja niissä toimiminen.

Digitaalinen osaaminen ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen muodostuvat neljästä osa-alueesta: käytännön taidot ja tuottaminen, turvallisuus ja vastuullisuus, tiedonhallinta sekä tutkiva ja luova työskentely ja vuorovaikutus. Digipedagogiikassa huomioidaan lapsen kasvua ja hyvinvointia tukevat näkökulmat ohjaamalla lasta määrällisesti ja laadullisesti kestäväan digilaitteiden ja ohjelmistojen käyttöön.

2.5.5. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (005)

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Naantalissa

Esiopetuksen oppimistehtävissä hyödynnetään monipuolisesti digitaalista materiaalia. Lapsia rohkaistaan, innostetaan ja kannustetaan aktiivisesti tutustumaan erilaisiin digitaalisiin välineisiin ja ympäristöihin sekä kokeilemaan niiden käyttöä turvallisesti ja pedagogiikan näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti. Digitaalisten taitojen harjoittelussa lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia, ergonomisia ja mediakriittisiä toimintatapoja sekä ymmärtämään vastuullisuus mediasisältöjen julkaisussa.

Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia tuottaa omaa mediasisältöä esimerkiksi valokuvien, elokuvien, tarinoiden tai musiikkiesitysten avulla. Median tuottaminen ja digitaalisten välineiden monipuolinen käyttö tukevat lasten luovan ajattelun, oppimisen, yhteistyön ja vuorovaikutuksen taitojen kehittymistä. Samalla ne vahvistavat vähitellen luku-, kirjoitus- ja monilukutaitoa sekä lasten valmiuksia toimia digitaalisissa ympäristöissä. Ohjelmointiin tutustutaan esimerkiksi robottileikkien ja Beebot- ohjelmointivälineiden avulla sekä arjen teknologiaa havainnoimalla ja siihen tutustumalla.

Esiopetuksessa on käytössä erilaisia digitaalisia välineitä, kuten tabletteja, tietokoneita, matkapuhelimia ja kuulokkeita. Niitä hyödynnetään esimerkiksi valokuvaamiseen, videointiin, viestintään, tiedonhakuun, musiikin kuunteluun sekä pedagogisten pelien ja sovellusten käyttöön.

2.5.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006)

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin⁶¹ kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Naantalissa

Naantalin esiopetuksen arvot luovat perustan osallisuuden kokemukselle. Esiopetuksessa lapset toimivat aktiivisina osallistujina, jotka voivat vaikuttaa omaan oppimiseensa ja oppimisympäristöönsä. Lapset, henkilöstö ja huoltajat suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat esiopetuksen arkea yhdessä kunkin esiopetusryhmän tarpeiden, kiinnostuksen kohteiden ja toiveiden pohjalta. Jatkuva ryhmäyttäminen vahvistaa yhteisöllisyyttä sekä luo mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa esiopetuksen arkeen. Leikki- ja oppimistilanteiden monipuolisuus, erilaisten oppimisympäristöjen hyödyntäminen sekä lasten vahvuuksien huomioiminen oppimisen lähtökohtana nostavat esiin lasta arvostavan pedagogiikan.

Perhetalomallin mukaisesti lasten oppimisympäristöt laajenevat yhteistyössä koulun kanssa. Esiopetuksen ja koulun yhdessä laatimat hyvinvointiopetuksen tavoitteet ja toimintatavat mahdollistavat esikoululaisten osallistumisen laajempaan yhteisöön. Samalla ne vahvistavat lasten osallisuuden kokemuksia sekä vaikuttamisen ja yhteistoiminnan taitoja.

Lapsi

Kasvattajan sensitiivisyys ja joustavuus ovat edellytyksenä lapsen kuulluksi tulemiselle ja mahdollistavat lapsen osallisuuden, osallistumisen ja vaikuttamisen. Keskeistä on arjen tilanteissa lapsen huomioiminen, rohkaiseminen ja kannustaminen. Lapselle annetaan tilaa ja aikaa tarkkailla, pohtia, kysellä, oivaltaa, tutkia ja kyseenalaistaa. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa.

Arjen rutiinit suunnitellaan niin, että lasten aloitteille jää tilaa niin ohjatussa toiminnassa kuin vapaassa leikissä. Kun lapsen temperamentti ja vireystaso vaihtelee, hänellä on mahdollisuus valita toimintansa ja osallistua kasvattajan tukemana, esimerkiksi liikuntaan, kun on valmis siihen. Kasvattajan tehtävänä on varmistaa kaikkien lasten osallistumisen toteutuminen. Jokaista lasta tuetaan niin, että hän saa kavereita ja kokee olevansa osa ryhmää. Osallistumisen ja vaikuttamisen arviointi tapahtuu havainnoimalla ja arvioimalla lapsen toimintaa päivittäin.

Lapsen osallisuutta ja vaikuttamista arvioidaan osana pedagogista toimintaa. Henkilöstö havainnoi, miten lapset tulevat kuulluiksi arjessa, millaisiin asioihin he voivat vaikuttaa ja miten heidän aloitteensa huomioidaan toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.

Lapsen osallistamisen ja vaikuttamisen keinoja ovat muun muassa:

- lapsen haastattelut
- keskustelut (mitä tein, missä onnistuin, mitä haluaisin oppia lisää)
- lasten kokoukset (lapset saavat keskustella ja päättää asioista)
- uusien asioiden rohkea kokeilu

61 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

- lasten toiveiden ja tarpeiden havainnointi

Huoltaja

Huoltajien ja henkilöstön yhteistyön edellytyksenä on molemmin puoleinen kunnioitus, luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus. Luottamuksen merkitys huoltajien osallisuuden vahvistajana on suuri. Henkilöstöltä edellytetään aloitteellisuutta ja aktiivisuutta, jotta vuorovaikutussuhde ja luottamus syntyy.

Esimerkkinä huoltajien kanssa toteutettavasta osallisuudesta ja vaikuttamisesta

- Huoltajat ja henkilöstö laativat lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman (leops) yhdessä ja arvioivat sekä päivittävät sitä vähintään kerran vuodessa.
- Toiminnasta ja sen kehittämisestä kerätään palautetta muun muassa leops-keskusteluissa, vanhempainilloissa, erilaisissa tapahtumissa sekä sähköisten viestintäkanavien kautta.
- Huoltajien osallisuutta vahvistetaan tutustumiskäyntien, päivittäisten kohtaamisten ja keskustelujen, vanhempain- ja teemailtojen sekä kasvun kansion työstämisen avulla.
- Huoltajilla on mahdollisuus osallistua toiminnan arviointiin vastaamalla säännöllisesti varhaiskasvatuksen asiakastyytyväisyyskyselyihin ja antamalla palautetta toiminnan kehittämiseksi.

Kasvattaja

Lasta kuunteleva ja kannustava kasvattajan asenne luo hyvän pohjan lapsen myönteisen itseluottamuksen kehitykselle ja sosiaalisten taitojen oppimiselle. Sensitiivinen kasvattaja mahdollistaa sen, että jokainen lapsi saa osallistua, tulla kuulluksi ja vaikuttaa omaan elämäänsä ja varhaiskasvatuksen toimintaan.

Kasvattajalla on halukkuutta, ammattitaitoa ja sitoutuneita työtapoja tukea lapsen osallistumista ja vaikuttamista. Kasvattaja hankkii tietoa lapsen osallistumisen tukemisesta ja keinoista kouluttautumalla ja keskustelemalla osallistumista tukevista työkäytännöistä muiden kasvattajien kanssa. Havainnoimalla lasta, arvioimalla omia kasvatuskäytäntöjään ja arvoaan kasvattaja kehittää jatkuvasti omia toimintatapojaan.

2.6. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää keskustella, mitä tässä luvussa määrätty esiopetuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet merkitsevät ja miten esiopetukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- esiopetuksen järjestäminen ja sitä ohjaavat velvoitteet paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen arvoperusta ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- oppimiskäsitys ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja niihin mahdollisesti liittyvät paikalliset painotukset sekä ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään.

Arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään esiopetuksen toimintakulttuuria, opetuksen toteuttamista, oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea ja opiskeluhoitoa käsittelevissä osissa opetussuunnitelmaa.

3. Esiopetuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Opetuksen järjestäjän ja esiopetusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille esiopetuksen eri toimipaikoissa. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

Esiopetuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista, periaatteista ja oppimiskäsityksestä
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä, työtavoista ja pedagogisista käytännöistä, mukaan lukien oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus. Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään ja järjestetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt. Opetusjärjestelyissä huomioidaan saavutettavuus ja esteettömyys. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti esiopetuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Esiopetuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on esiopetuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

Naantalissa

Esiopetuksen toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet Naantalissa ovat :

- yhteinen esiopetus kaikille
- oppimisen ja oivaltamisen ilo
- lapsen osallisuus ja aktiivinen toimijuus
- hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuurissa yhteisöllisyyttä ja myönteistä läsnäoloa tukevat arjen toimintatavat ovat keskeisessä asemassa. Myönteiset kohtaamiset ja vuorovaikutus, jatkuva ryhmäyttäminen sekä osallisuuden ja merkityksellisuuden kokemusten vahvistaminen tukevat lapsen yhteisöön kiinnittymistä ja oppimisen polkua.

Toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteena on tehdä esiopetuksen toimintatavat tietoisiksi ja näkyviksi. Lapsen osallisuuden sekä oppimisen ja oivaltamisen ilon tulee näkyä sekä toimintasuunnitelmissa että yksikön arjessa. Osallisuuden ja merkityksellisuuden kokemukset vahvistavat lapsen myönteistä suhdetta omaan yhteisöönsä. Kiireettömät ja myönteiset

kohtaamiset tukevat yhteenkuuluvuuden tunnetta ja vahvistavat läsnäoloa. Lisäksi osallistavassa toimintakulttuurissa hyödynnetään teemaoppimista ja projektityöskentelyä.

Toimintakulttuurin ja oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen kehittäminen ja toteuttaminen edellyttävät suunnitelmallista ja tavoitteellista johtamista sekä jatkuvaa vuoropuhelua. Yhtenäinen toimintakulttuuri perustuu sitoutumiseen yhteisiin toimintatapoihin. Toimintakulttuuria kehitetään suunnitelmallisesti esiopetushenkilöstön säännöllisissä yhteisissä tapaamisissa, joissa sovitaan yhteisistä käytännöistä ja arvioidaan niiden toteutumista. Arviointia tehdään esiopetusyksiköissä säännöllisesti, suunnitelmallisesti ja jatkuvana prosessina koko toimintavuoden ajan. Esiopetusvuoden toimintaa arvioidaan kokonaisuutena lasten, henkilöstön ja huoltajien yhteistyönä.

Inklusiivisuus

Toimintakulttuuri perustuu inklusiivisiin periaatteisiin. Jokaisella lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen omista lähtökohdistaan käsin ja kokea olevansa arvostettu sekä ryhmän täysivaltainen jäsen. Lasten erilaiset tavat oppia, toimia ja osallistua huomioidaan esiopetuksen arjessa. Toiminta suunnitellaan ja toteutetaan siten, että se vastaa lasten yksilöllisiin tarpeisiin sekä tarjoaa jokaiselle lapselle mielekästä, osallistavaa ja kehitystä tukevaa toimintaa.

Esiopetuksen toimintatapoja, oppimisympäristöjä ja pedagogisia ratkaisuja arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti, jotta ne tukevat kaikkien lasten osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja hyvinvointia. Ryhmän toimintaa muokataan tarvittaessa lasten osallisuuden kokemusten vahvistamiseksi sekä myönteisten vertaissuhteiden rakentumiseksi.

Jatkuvan suunnittelun ja arvioinnin periaatteet

Toiminnan suunnittelu sisältää ennakoivan ja toiminnan aikaisen suunnittelun sekä jatkuvan arvioinnin periaatteet.

Ennakoivassa suunnittelussa kuvataan toiminnan rakenteet, työn- ja vastuunjako sekä lasten ja henkilöstön poissaoloihin liittyvät käytänteet. Lisäksi määritellään suunnitteluajan käyttö, tiimityöskentelyn toimintatavat, perehdyttämisen käytännöt sekä yhteistyön ja moniammatillisen sekä monialaisen yhteistyön rakenteet. Ennakoivaan suunnitteluun kuuluu myös ryhmäkohtaisten tukimuotojen suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi tiedossa olevien tarpeiden pohjalta.

Toiminnan aikaisessa suunnittelussa huomioidaan lasten osallisuus sekä lasten ajatukset, aloitteet ja mielenkiinnon kohteet. Suunnittelussa kuvataan myös ryhmän ja yksittäisten lasten tuen tarpeiden havainnointi- ja dokumentointikäytännöt. Toimintaa arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti esiopetusvuoden aikana esiin tulevien tarpeiden pohjalta, jotta se vastaa mahdollisimman hyvin lasten oppimisen, kasvun ja hyvinvoinnin tarpeisiin.

Lukuvuosisuunnitelma

Toimintakulttuuria ohjaavat esiopetuksen opetussuunnitelman lisäksi toimipaikkakohtaiset lukuvuosisuunnitelmat. Lukuvuosisuunnitelman laatimisesta vastaa yksikön johtaja ja se sisältyy johtajan lukuvuosittain tekemään työsuunnitelmaan.

Lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan:

1. Esiopetuksen järjestäminen ja rakenteet
2. Toimintakulttuuri (toimintaperiaatteet ja arvot)
3. Monialainen yhteistyö
4. Turvallisuus
5. Esiopetuksen tavoitteiden toteuttaminen
6. Rakenteelliset ja pedagogiset järjestelyt (osallisuus, eriyttäminen, ryhmien muodostaminen ja joustavat opetusjärjestelyt)
7. Kiusaamisen ehkäisyn toteuttaminen
8. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteuttaminen
9. Katsomuskasvatuksen toteuttaminen
10. Lapsen tuki (inklusiivisuus, opettajan antama yleinen tukiopetus, opetuskielen tukiopetus, erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä)

11. Johtajan organisoimat yhteiset tapahtumat
12. Arvioinnista esiin nousseet yksikön kehittämiskohteet
13. Salassa pidettävien tietojen säilyttämiseen, siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt

Ryhmävasu

Tärkeä toimintakulttuuria arjessa ohjaava asiakirja on ryhmävasu. Ryhmävasu laaditaan esiopetusryhmän henkilöstön yhteistyönä.

Ryhmävasussa kuvataan:

1. Varhaiskasvatusta ohjaavien arvojen toteuttaminen arjessa
2. Toimivan ja hyvinvoivat tiimin periaatteet
3. Arjen käytännöt (oppimisympäristöt, osallisuus, leikki, lapsen oppimisen tuki, jatkuva ryhmäyttäminen, esi- ja alkuopetuksen yhteistyö ja ryhmäkohtainen tuki)
4. Pedagoginen toiminta
5. Pedagogisen toiminnan havainnointi, arviointi ja kehittäminen

3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, lasten osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja esiopetuksen kokonaisuuden toteuttamisessa. Toimintakulttuuri vaikuttaa aina lapsen kohtaaman esiopetuksen laatuun. Toimintakulttuuriin sisältyvät esiopetuksen kaikki toiminnot, kuten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestäminen, pedagogiikan arviointi ja oppimisympäristön turvallisuus.

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Esiopetuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia ja erilaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä.

Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä.

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä oppimisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoiteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa esiopetusyhteisöä.

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja tarpeitaan ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. Myös lasten nonverbaaliseen viestintään tulee kiinnittää huomiota. Lapset saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista tehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevasta asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, uskontoon, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Esiopetus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö tiedostaa omia ennakko-odotuksiaan ja rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakko-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Esiopetus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Esiopetuksessa arvostetaan ja

hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista moninaisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä. Tähän liittyvää esiopetuksen laaja-alaista osaamista kuvataan tarkemmin luvussa kaksi (Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet).

Kielitietoisessa esiopetuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisuuden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Esiopetuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Monipuolisen liikkumisen tavoitteena⁶² on edistää oppimisen edellytyksiä ja esiopetukseen osallistumista sekä liikkumisen merkitystä kokonaisvaltaisena elämäntaitona esiopetuksessa ja sen ulkopuolella. Fyysinen aktiivisuus vaikuttaa lasten vireystilaan sekä tarkkaavaisuuteen ja toiminnanohjaukseen ja sillä voidaan edistää oppimista ja motorista kehitystä. Liikunnallisen elämäntavan vahvistamisessa on keskeistä luoda tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset liikkumisen mahdollisuudet osana toimintakulttuuria huomioiden erilaiset liikkumisen rajoitteet⁶³. Inklusiivinen, toisia kunnioittava ja avoimuutta tukeva toimintakulttuuri edistää turvallista oppimisympäristöä ja sitä kautta liikunnallista elämäntapaa. Liikunnallinen elämäntapa tukee kokonaisvaltaista hyvinvointia, mukaan lukien mielen hyvinvointia. Esiopetuksessa liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona käyttäen liikuntavälineitä ja leluja monipuolisesti sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lapsia ja perheitä ohjataan mahdollisuuksien mukaan suosimaan liikkumista kuten kävelyä tai pyöräilyä esimerkiksi oman auton käyttämisen sijaan esiopetuksen matkoilla. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta, syrjinnältä ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa kiusaamista, rasismia, väkivaltaa tai häirintää ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Henkilöstön läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Esiopetus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmenetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Esiopetuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä. Samalla lapset saavat positiivisia kokemuksia kestävästä elämäntavasta. Lasten hyvinvointia edistää, että heidän

62 Perusopetuslaki 2 §

63 Perusopetuslaki 31 §

turvallisuuden tunnettaan ja uskoa tulevaisuuteen vaalitaan osana kestävään elämäntapaan liittyvää kasvatusta.

Naantalissa

Naantalin esiopetuksessa tavoitteena on turvata lapsen fyysinen, psyykkinen, pedagoginen ja sosiaalinen turvallisuus. Lapsen kokemus turvallisuudesta yhteisössä ja ryhmässä rakentuu arjen vuorovaikutuksessa sekä suunnitelmallisesti vahvistetun toimintakulttuurin kautta. Henkilöstön yhteinen pedagoginen linja vahvistaa toimintakulttuuria ja tukee sosiaalisesti kestävästä kehitystä.

Naantalin varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa noudatetaan Naantalin varhaiskasvatuksen kiusaamisen ennaltaehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmaa. Esiopetusyksikön lukuvuosisuunnitelmaan kirjataan kiusaamisen ehkäisyyn liittyvät toimintatavat, toimenpiteet ja yhteiset pelisäännöt. Kiusaamisen ehkäisy on läsnäoloa vahvistavan ja poissaoloja ennaltaehkäisevän toimintakulttuurin keskeinen osa.

Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä hyvinvoinnille keskustellaan säännöllisesti. Kaveritaitoja, toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista, ilmaisemista ja säätelyä harjoitellaan arjen tilanteissa. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukeminen vahvistaa lapsen myönteistä kiinnittymistä yhteisöön sekä edistää läsnäoloa tukevaa toimintakulttuuria. Arjen ristiriitatilanteita ratkaistaan kiireettömästi ja kaikkia osapuolia arvostaen. Kokemus nähdäksi ja kuulluksi tulemisesta vahvistaa lapsen osallisuutta ja myönteistä yhteisöön kiinnittymistä.

Leikki tarjoaa lapselle mahdollisuuksia harjoitella neuvottelutaitoja, ratkaista ristiriitoja ja kokeilla omia rajojaan turvallisesti. Aikuisen sensitiivinen ja turvallinen läsnäolo leikin läheisyydessä mahdollistaa lasten vertaissuhteiden, osallisuuden ja yhteisöllisyyden tukemisen pedagogisin keinoin. Esiopetuksen henkilöstön jatkuva läsnäolo arjessa luo lapsille turvallisuutta ja tarjoaa tukea erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Esiopetuksessa harjoitellaan vastuunkantoa erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa sekä yksilönä että ryhmän jäsenenä.

3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiselle asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen⁶⁴ tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, liikkumista, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa inklusiivisten periaatteiden mukaisesti.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa

⁶⁴ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 4 §

tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavoilla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Naantalissa

Naantalissa lähiympäristö tarjoaa lapsille monipuoliset mahdollisuudet tutustua kestävän kehityksen näkökulmiin. Merellinen ympäristö, lähimetsät ja puistot luovat luontevan kontekstin ekologisesti kestävien ratkaisujen tarkastelulle sekä lapsen myönteisen luontosuhteen rakentumiselle. Myönteinen suhde ympäröivään luontoon vahvistaa lasten hyvinvointia, oppimista ja liikunnallista elämäntapaa.

Naantalin varhaiskasvatus on laatinut saaristokasvatusmateriaalin, jota hyödynnetään osana varhaiskasvatuksen arkea. Naantalissa on monipuoliset ja helposti saavutettavat mahdollisuudet tutustua jo pienestä pitäen merelliseen luontoon ja monimuotoiseen kulttuuriin. Esiopetuksessa huomioidaan paikallinen kulttuurihistoria, Itämeri ja sen merellinen ympäristö sekä tutustutaan saaristolaiskulttuuriin.

Naantalin esiopetuksessa ja perusopetuksessa olevat lapset osallistuvat Naantalin kaupungin kulttuurikasvatusohjelmaan, jota kutsutaan kulttuuriväyläksi. Kulttuuriväylä tukee saaristokasvatusta.

Kulttuuriväylä esiopetuksessa sisältää

- kirjastovierailun
- esi- ja alkuopetuksen historiapakettin "Armonlaakson aarrearkku"
- konsertissa käynnin
- luontoaiheiset työpajat
- kuvataidetaidenäyttelyn järjestämisen yhdessä naantalilaisten yrittäjien kanssa

Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti osana esiopetuksen arkea. Muutoksia tehdään arvioinnin pohjalta tarpeen mukaan. Lapsilla on mahdollisuus vaikuttaa oppimisympäristöjen kehittämiseen omien havaintojensa, kokemustensa ja arviointiensä kautta. Myös huoltajat osallistuvat oppimisympäristöjen arviointiin asiakaskyselyiden ja keskustelujen avulla, mikä tukee toiminnan jatkuvaa kehittämistä.

3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa, paikallisessa suunnittelussa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluhoillon käytäntöjä

arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan⁶⁵ toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliaavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kehityksen ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja opiskeluhuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kehitys- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä toimipaikasta toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrosta noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁶⁶. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeavasta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kehityksen ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

⁶⁵ Perusopetuslaki 47 a §

⁶⁶ Perusopetuslaki 40 § (642/2010) ja 41 §

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

Naantalissa

Perhetalo-ideologia

Perhetalomalli toimii Naantalin kaupungin varhaiskasvatusta- ja esiopetusta koskevan palveluverkkosuunnittelun ja rakentamisen lähtökohtana. Tavoitteena on kehittää monikäyttöisiä, muuntojoustavia ja yhteisöllisiä oppimis- ja palveluympäristöjä, jotka kokoavat varhaiskasvatuksen, esiopetuksen, perusopetuksen sekä tarvittaessa muita lasten, nuorten ja perheiden palveluja toimivaksi kokonaisuudeksi.

Perhetalojen tavoitteena on rakentaa lapselle yhtenäinen kasvun ja oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen. Toiminnan keskiössä on lasten, nuorten ja perheiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen sekä eri toimijoiden välinen laaja-alainen yhteistyö. Perhetaloissa toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan yhteisöllisesti, mikä vahvistaa yhteistä toimintakulttuuria ja tukee lapsen kasvua, oppimista ja osallisuutta.

Perhetalossa edistetään yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja aitoa kohtaamista. Tavoitteena on luoda turvallinen ja osallistava toimintaympäristö, jossa lapset, huoltajat ja henkilöstö toimivat yhdessä. Perhetalo mahdollistaa myös vertaistuen toteutumisen, mikä vahvistaa yhteisöön kuulumisen tunnetta ja tukee lasten ja perheiden hyvinvointia.

Tulevaisuuden perhetaloissa varhaiskasvatus on osa palvelukokonaisuutta, jossa toteutuvat:

- eri toimijoiden laaja-alainen yhteisöllinen yhteistyö ja yhteinen toimintakulttuuri
- lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia edistävien palveluiden monipuolinen saatavuus
- sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä oppimisen tuen palveluiden toteutuminen lähellä arkea
- kasvatusyhteistyö huoltajien kanssa sekä vanhemmuuden tukeminen

Yhteistyö huoltajien kanssa

Yhteistyökäytäntöjä suunniteltaessa huomioidaan lasten ja huoltajien mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa toimintaan. Huoltajat ja esiopetuksen henkilöstö sitoutuvat toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Yhteistyö perustuu keskinäiseen luottamukseen, arvostukseen, avoimeen vuorovaikutukseen sekä perheiden yksilöllisten tarpeiden huomioimiseen. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta, ja esiopetus tukee tätä kasvatustehtävää yhteistyössä perheen kanssa.

Yhteistyötä toteutetaan monin eri tavoin esiopetusvuoden aikana. Yhteistyömuotoja ovat muun muassa päivittäiset kohtaamiset huoltajien kanssa, tiedottaminen, arvo- ja kasvatuskeskustelut, juhlat ja muut yhteiset tapahtumat sekä esiopetusta koskevat asiakaskyselyt. Yhteistyön tavoitteena on rakentaa lapsen kasvua, hyvinvointia ja oppimista tukeva yhtenäinen toimintakulttuuri kodin ja esiopetuksen välille.

Siirtymä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

Siirryttäessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen järjestetään tulevien esiopetusikäisten huoltajille vanhempainilta ja tarvittaessa tutustumiskeskustelu. Lapsen tiedot siirtyvät varhaiskasvatuksesta esiopetukseen Päikky-järjestelmän kautta. Tämän lisäksi opettajien tapaaminen on tärkeää molemmissa siirtymävaiheissa. Siirtymävaiheen palaverissa sovitaan yhteisistä käytännöistä ja varmistetaan tiedon kulku. Huoltajille tarjotaan mahdollisuus osallistua tiedonsiirtopalaveriin. Lapsen siirtyessä toimintayksiköstä tai -ryhmästä toiseen, tiedonsiirrosta vastaa lähettävä osapuoli. Keskustelut käydään loppukevään/alkukesän aikana. Alla olevaan taulukkoon (taulukko 1) on kirjattu yhdessä sovitut nivelvaiheen käytännöt, kun lapsi siirtyy varhaiskasvatuksesta esiopetukseen.

Taulukko 1. Nivelvaihe varhaiskasvatuksesta esiopetukseen.

Ajankohta	Mitä tapahtuu?	Miten menetellään?	Vastuuhenkilö
joulukuu	Esiopetusyksiköt tiedossa, esiopetusesite koteihin	Esite jakoon päiväkodeissa, kerhossa ja perhepäivähoidossa, saatavilla myös päiväkodissa	Esihenkilöt, varhaiskasvatuksen johtaja
tammikuu	Esiopetukseen ilmoittautuminen	Ilmoitus verkkosivuille ja Facebookiin	Varhaiskasvatuspäällikkö
helmi-maaliskuu	Varhennetun oppivelvollisuuden piirissä olevien huomiointi	Verkostot	Esiopettajat, varhaiskasvatuksen erityisopettajat, koulu- / terv.kesk.psykologit
maaliskuu	Hallinnossa tehdään esiopetuspäätökset	Ehdotukset käsitellään foorumissa ennen päätösten tekoa. Päätökset lähetetään perheille	Esihenkilöt Varhaiskasvatuspäällikkö
toukokuu	Uusien eskareiden vanhempainillat Uusien eskareiden tutustumiskäynnit Siirtopalaverit Tehostetun ja erityisen tuen siirtopalaverit Lomakkeiden ja tietojen siirto	Kaikilla lapsille tarjotaan mahdollisuus tutustumiskäynteihin. Lähetävä yksikkö kutsuu koolle, kun tietää, mihin yksikköön lapset menevät. Mukana veo, 5v. ryhmän vakaopettaja ja esiopettaja Vasu, HOIJKS, Opetuksen järjestämiseksi tarpeelliset tiedot kirjataan suoraan vasuun. Tunnisteet siirtyvät vanhempien mukana	Esiopettajat, esihenkilöt 5v. ryhmien varhaiskasvatuksen opettajat ja esiopettajat 5v. ryhmien varhaiskasvatuksen opettaja Varhaiskasvatuksen erityisopettaja 5v. ryhmien varhaiskasvatuksen opettajat Esihenkilöt
elokuu	Lasten mahdollisten lausuntojen siirto	Kun lapsi aloittaa konkreettisesti eskaripaikassa, siirretään lasten tiedot uuteen yksikköön	Esihenkilöt ja lähettävän ryhmän henkilöstö

Joustava esi- ja alkuopetus

Naantalin jokaisessa perhetalossa toteutetaan yhteisesti sovittua joustavaa esi- ja alkuopetusta eli ESKO-toimintaa, joka tarkoittaa esiopetuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhdessä suunnittelemaa ja ohjaamaa toimintaa. ESKO-toimintaan osallistuvat esikoululaiset ja 1. luokan oppilaat vähintään kaksi oppituntia viikossa koko lukuvuoden ajan. Joissakin yksiköissä toimintaan osallistuvat myös 2. luokan oppilaat.

ESKO-toiminnan tavoitteena on rakentaa lapselle eheä ja turvallinen oppimisen polku esiopetuksesta perusopetukseen. Toiminta perustuu esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstön tiiviiseen yhteistyöhön sekä yhteisiin kasvatuksen, opetuksen ja oppimisen tavoitteisiin. Yhteistyön avulla tuetaan lasten kouluun siirtymistä, vahvistetaan yhteisöllisyyttä ja luodaan myönteisiä kokemuksia oppimisesta.

ESKO-toiminnan sisällöt rakentuvat esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmien yhteisistä tavoitteista, erityisesti laaja-alaisen osaamisen osa-alueista sekä monialaisista oppimiskokonaisuuksista. Toiminnan teemoja voivat olla esimerkiksi luonto ja eläimet, vuorovaikutustaidot, liikunta, terveys ja hyvinvointi sekä erilaiset kädentaito- ja taideprojektit.

Alla olevassa kuviossa (kuvio 3) on kuvattu kaikissa yksiköissä toteutettavan ESKO-toiminnan yhteiset periaatteet ja toimintaa ohjaavat rakenteet.

Kuvio 3. Esi- ja perusopetuksen ESKO-toiminta

Siirtymä esiopetuksesta perusopetukseen

Naantalissa siirtymävaiheen yhteistyö esiopetuksesta perusopetukseen on suunnitelmallista ja tavoitteellista. Yhteistyö edellyttää esi- ja alkuopetuksen henkilöstön säännöllistä yhteistyötä sekä yhteisiä suunnittelu- ja arviointitapaamisia toimintakauden alussa ja lopussa. Yhteistyössä hyödynnetään alueellisessa opiskeluhoitoryhmässä sovittua aluejakoa, ja koulukohtainen opiskeluhoitoryhmä sopii lukuvuoden yleisistä siirtymävaiheen käytännöistä. Esi- ja alkuopetuksen yhteistyön tarkemmat toimintatavat kuvataan yksikkökohtaisissa lukuvuosisuunnitelmissa ja niitä täsmennetään yhteisissä tapaamisissa. Toimintaa arvioidaan sekä lukuvuoden aikana että sen päättyessä.

Lapsen tiedot siirretään esiopetuksesta perusopetuksen Wilma-järjestelmään. Leopsista siirretään kouluun lapsen opetuksen järjestämisen kannalta tarpeelliset tiedot. Näitä ovat voimassa oleva lapsikohtaisen tuen päätös ja lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma, lapsikohtaiset tukitoimet sekä arvio niiden vaikuttavuudesta. Lisäksi siirretään tiedot lapsen henkilökohtaisen ohjauksen tarpeesta, mahdollisista tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä käytössä olevista apuvälineistä. Tiedonsiirtoon sisältyvät myös esiopetusvuoden aikana toteutetut ryhmäkohtaiset tukimuodot ja tukitoimet. Kouluun toimitetaan lisäksi Mavalka-aineisto. Tiedonsiirto toteutetaan yhteistyössä huoltajien kanssa.

Perusopetuksen opetuksen tukea suunnitteleva OTUS-ryhmä käsittelee nivelvaiheessa niiden lasten koulupolun jatkumoa, jotka ovat saaneet esiopetuksessa lapsikohtaista tukea. Tavoitteena on varmistaa tuen oikea-aikainen ja tarkoituksenmukainen järjestäminen perusopetukseen siirryttäessä.

Alla olevaan taulukkoon (taulukko 2) on kirjattu yhdessä sovitut nivelvaiheen käytännöt, kun lapsi siirtyy esiopetuksesta perusopetukseen.

Taulukko 2. Nivelvaihe esiopetuksesta perusopetukseen.

Ajankohta	Mitä tapahtuu?	Miten menetellään?	Vastuuhenkilö
syyskausi	Mikäli lapsen tuleva koulupolku mietityttää, jo syksyn aikana tehdään yhteistyötä kveon ja alakoulun konsultoivan erityisopettajan kanssa.	Kveo/veo on yhteydessä alakoulun konsultoivaan erityisopettajaan.	Alakoulun konsultoiva erityisopettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettajat
joulukuu	Käsitellään koulupaikkapäätöksiin liittyvät erityiset huomiot.	Varhennetun oppivelvollisuuden ja lapsikohtaisen tuen tarpeiden huomiointi.	Johtava rehtori, alakoulun konsultoiva erityisopettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettajat, varhaiskasvatuspäällikkö
tammikuu	Huoltajille tieto tulevasta koulupaikasta. Kouluun ilmoittautuminen.	Ilmoittautuminen Wilmassa.	Koulusihteeri
helmikuu	Päätöksiin mahdollisesti vaikuttavat lasten tuen ja opiskeluhuollon verkostot.	Varhennetun oppivelvollisuuden ja lapsikohtaisen tuen tarpeiden huomiointi.	OTUS-ryhmä johtavan rehtorin johdolla. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat, koulupsykologit.
maaliskuu	Päätös koulupaikasta.	Päätökset tehdään Wilmaan.	Johtava rehtori
huhtikuu	Lapsen tukeen liittyvät tiedonsiirtopalaverit. Lapsen terveydentilaan liittyvien tietojen siirto huoltajan luvalla. Tarvittaessa esiopettajien ja luokanopettajien tapaamiset. Näihin kutsu myös huoltajille.	Tietojen siirto sovitusti ja huoltajien luvalla.	Veot, kveot, koulun erityisopettajat. Esiopettajat ja luokanopettajat.
toukokuu	Kouluun tutustumiset. Tietojen siirto: kansilehti Wilmasta, lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (=vasu-lomake), mahdollinen lapsikohtainen tuen hallintopäätös, MAVALKA -koko paketti.	Kouluihin huhtikuun loppuun mennessä.	Luokanopettajat, esiopettajat, erityisopettajat

3.4. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- *toimintakulttuurin kehittämisen paikalliset rakenteet ja vastuut*
- *toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja arvioinnin käytännöt*
- *esiopetuksessa käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt*
- *yhteistyön rakenteet, tavoitteet ja käytännöt esiopetuksen toteuttamisessa, huoltajien kanssa sekä siirtymävaiheissa*
- *yhteistyön arvioinnin käytännöt.*

Opetuksen järjestäjä huolehtii, että kukin esiopetuksen yksikkö tai toimipaikka voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä lukuvuosisuunnitelmassa.

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1. Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kehitystä ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin, liikkumiseen ja muiden esiopetuksen sisältöjen opettamiseen soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Naantalissa

Esiopetus perustuu toiminnallisuuteen ja leikkiin, mikä huomioidaan oppimisympäristöjen suunnittelussa ja kehittämisessä. Oppimisympäristöinä hyödynnetään monipuolisesti myös paikallista ympäristöä, kuten metsiä, merta, kulttuurihistoriallisesti merkittäviä kohteita sekä julkisia liikennepalveluja. Näin lapsille tarjoutuu mahdollisuuksia oppia, tutkia ja havainnoida ympäristöään aidoissa tilanteissa.

Opettaja hyödyntää monipuolisia työtapoja yhdistäen esiopetuksen tavoitteet, oppimiskokonaisuudet sekä lasten yksilölliset kehitys-, oppimis- ja tuen tarpeet. Tämä edellyttää jatkuvaa havainnointia, keskustelua lapsen ja huoltajien kanssa sekä vahvaa pedagogista asiantuntemusta esiopetuksen tavoitteista ja sisällöistä. Huoltajien kanssa käydään syksyllä ja keväällä arviointikeskustelut, joihin myös lapsi osallistuu mahdollisuuksien mukaan ainakin osaksi

aikaa. Keskustelujen pohjana käytetään lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa. Päivittäisen havainnoinnin avulla opettaja arvioi lasten oppimista ja hyvinvointia sekä ohjaa toiminnan suunnittelua ja työtapojen valintaa. Lisäksi opettaja arvioi omaa toimintaansa dokumentoimalla suunnitelmia, toteutusta ja havaintojaan.

Esiopetuksessa käytetään esiopetusmateriaaleja, jotka sisältävät myös digitaalista oppimateriaalia. Monipuolisia digitaalisia tehtäviä ja sisältöjä hyödynnetään oppimisen, leikin, dokumentoinnin ja tiedon jakamisen välineinä. Samalla harjoitellaan lasten digitaalista osaamista sekä tieto- ja viestintäteknologisia taitoja osana esiopetuksen arkea.

4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi⁶⁷ on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä⁶⁸ on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehitymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsesta esiopetusryhmän toiminnan suunnittelussa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana⁶⁹. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä. Mahdollinen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki sisällytetään osaksi arviointia.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja oppimisesta. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta⁷⁰ lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁷¹. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kehityksen ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Opetuksen järjestäjällä on oikeus saada ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä lapsen opetuksen kannalta välttämättömät tiedot. Tiedonsiirrosta tuen toteuttamista

67 Perusopetuslaki 22 § ja Perusopetusasetus 14 §

68 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5 §

69 Perusopetuslaki 22 §

70 Perusopetusasetus 10 §

71 Perusopetuslaki 22 §

koskien määrätään luvussa 5. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁷².

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kehityksen ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus⁷³. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

Naantalissa

Arviointi on olennainen osa esiopetusta. Sen tavoitteena on tukea lapsen kasvua, oppimista, hyvinvointia ja myönteistä käsitystä omista taidoistaan. Arviointi perustuu jatkuvaan havainnointiin, keskusteluun sekä pedagogiseen dokumentointiin.

Pedagoginen dokumentointi

Esiopetuksessa toimitaan Naantalin pedagogisen dokumentoinnin mallin mukaisesti. Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuslain edellyttämä ja työntekijälle kuuluva tehtävä, joka tulee toteuttaa osana perustehtävää suunnitelmallisesti ja riittävässä laajuudessa, kuitenkin niin, että dokumentointi pysyy tarkoituksenmukaisena ja tukee myös työn hallintaa ja työhyvinvointia.

Pedagoginen dokumentoinnin tarkoitus

- toiminnan suunnittelu, arviointi ja kehittäminen
- lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen seuraaminen
- lapsen osallisuuden vahvistaminen
- huoltajien osallisuus ja yhteistyö
- laadun ja vaikuttavuuden osoittaminen

Dokumentoinnin periaatteet

- Tarkoituksenmukaisuus: Dokumentointi on riittävää, kun se palvelee lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemista sekä tiimin ja huoltajien tiedontarvetta.
- Hyödyllisyys: Dokumentoinnin tulee olla hyödyllistä – jos siitä ei ole todellista hyötyä, sitä on liikaa tai liian vähän.
- Joustavuus: Dokumentoinnin määrä ja muoto voivat vaihdella ryhmän tarpeiden, arjen tilanteiden ja resurssien mukaan.
- Lapsilähtöisyys: Dokumentoinnin tulee tuoda esiin lapsen ääni, kiinnostuksen kohteet, vahvuudet ja tuen tarpeet.
- Tiimin yhteinen ymmärrys ja toiminnan sujuvuus: tiimillä yhteinen käsitys lapsen ja ryhmän tilanteesta.
- Ammatillinen kirjallinen ilmaisu: Dokumentoinnissa käytetään asiallista, selkeää ja ammatillista kieltä. Havainnot ja pedagogiset ratkaisut kirjoitetaan ymmärrettävästi ja kunnioittavasti.

Pedagoginen dokumentoinnin tasot

- Lapsen näkökulma: lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS) ja kasvunkansio.

⁷² Perusopetuslaki 40 § ja 41 §

⁷³ Perusopetuslaki 22 §

- Huoltajan näkökulma: alkukeskustelut, LEOPS-keskustelut, ryhmän toiminnan dokumentointi, vanhempainillat sekä muu yhteistyö.
- Kasvattajan näkökulma: ryhmävasu, havainnointi, pedagoginen dokumentointi ja tiimipalaverit.

Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen arviointi

Esiopetusvuoden alussa lasten kanssa keskustellaan esiopetuksen tarkoituksesta ja tavoitteista. Lasten ajatuksia dokumentoidaan ja niihin palataan vuoden aikana. Lasta ohjataan arvioimaan omaa toimintaansa, oppimistaan ja onnistumisiaan päivittäisten keskustelujen sekä erilaisten itsearviointimenetelmien avulla.

Opettaja arvioi jatkuvasti lapsen osallistumista, oppimista ja taitojen kehittymistä. Arvioinnin tukena käytetään havainnointia sekä esiopetuksessa sovittuja kartoituksia ja arviointimenetelmiä. Jokaiselle esikoululaiselle tehdään matemaattisten valmiuksien kartoitus (Mavalka 2) syksyllä ja keväällä tarpeen mukaan uudelleen. Syksyllä tehdään lisäksi kontrolloitu piirrostarvite (KPT). Lisäksi käytössä on opettajan valitsema kielellisten oppimisvalmiuksien kartoitus sekä muita opettajan valitsemia arviointimenetelmiä. Saatua tietoa hyödynnetään opetuksen, oppimisympäristön ja tuen suunnittelussa ja arvioinnissa.

Lapsen oppimisen ja tavoitteiden edistymistä arvioidaan ja kirjataan leposiin esiopetusvuoden aikana. Lepos päivitetään vähintään kerran lukuvuoden aikana ja aina tarvittaessa.

Toiminnan arviointi

Huoltajilta kerätään palautetta esiopetusvuoden aikana, ja palautetta hyödynnetään toiminnan kehittämisessä. Henkilöstö arvioi säännöllisesti omaa toimintaansa, pedagogisia käytäntöjään sekä ryhmävasun ja lukuvuosisuunnitelman toteutumista yhteistyössä työyhteisön ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

Lukuvuoden päättyessä lapset arvioivat omaa esiopetusvuottaan ikätasolle soveltuvilla menetelmillä. Arviointien tuloksia hyödynnetään ryhmän toiminnan arvioinnissa sekä seuraavan toimintakauden suunnittelussa.

Toimintavuoden päätteeksi toteutetaan yksikön toiminnan kokonaisarviointi yhteisessä arviointipäivässä, jonka pohjalta kehitetään seuraavan kauden toimintaa. Täydennyskoulutustarpeita tunnistetaan arvioinnin avulla, ja henkilöstön osaamista kehitetään suunnitelmallisesti. Varhaiskasvatuksessa toimii koulutustyöryhmä, jolle henkilöstö voi esittää koulutusideoita ja toiveita tarpeiden mukaan.

Laadun arviointi

Esiopetuksen laadun arvioinnissa hyödynnetään Karvin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen laadun arvioinnin perusteita ja suosituksia sekä Valssi-laadunarviointijärjestelmää. Vuosittain arvioinnin pohjalta valitaan keskeiset operatiiviset tavoitteet tulevalle kaudelle koskien koko Naantalien varhaiskasvatusta ja esiopetusta.

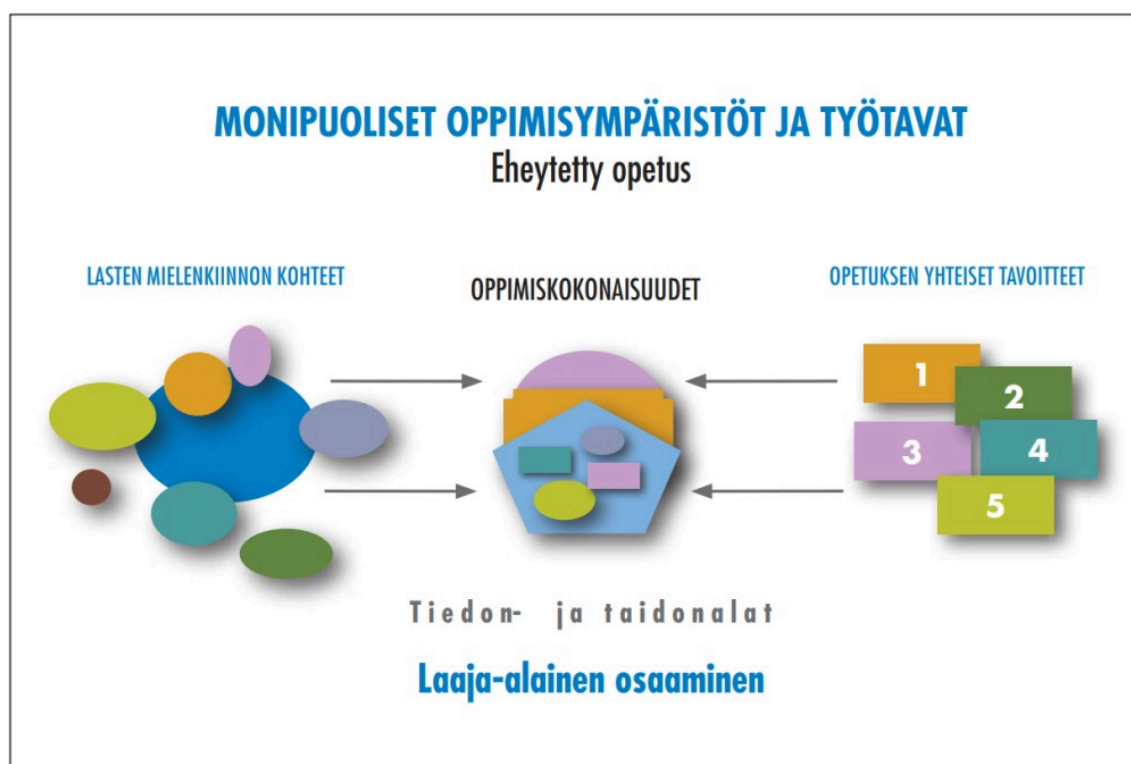
4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet. Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kehitystä ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan

lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetus ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan ryhmän tarpeiden mukaisesti. Lapsille annetaan tukea ennakoivasti ja suunnitelmallisesti.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Monipuoliset oppimisympäristöt ja työtavat esiopetuksessa

4.3.1. Ilmaisun monet muodot (001)

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempiketoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opetettava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Naantalissa

Ilmaisun monet muodot

Esiopetuksessa työskenteleviltä aikuisilta edellytetään sensitiivistä lapsen kohtaamista sekä kuuntelevaa, hyväksyvää, innostavaa ja rohkaisevaa suhtautumista lapseen ja hänen ilmaisuunsa. Aikuiset sallivat kaikenlaiset tunteet ja auttavat lasta tunnistamaan, nimeämään ja käsittelemään niitä.

Lapsen ilmaisu näkyy ja kehittyy erityisesti leikissä. Aikuisen tehtävänä on rikastuttaa leikkiä sekä tarjota monipuolisia oppimisympäristöjä leikin tueksi. Lisäksi erilaiset konsertit, teatteriesitykset, taidenäyttelyt, kirkot, museot, paikalliset kulttuuriperinteet sekä puhdas luonto ja metsät toimivat lapsen ilmaisua rikastuttavina elämyksinä ja toimintaympäristöinä. Lasten ja lapsiryhmien omat

pienet esitykset ja näyttelyt ovat esiopetusikäisille myös merkityksellisiä ja antoisia kokemuksia. Esiopetusikäiset vierailevat valitsemassaan museossa kerran toimintakauden aikana.

Osana Kulttuuriväylää järjestetään vuosittain Taidetaivallus yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa. Taidetaivallus on Naantalin kaupungin esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja naantalilaisten yrittäjien yhteinen tapahtuma, jossa esitellään naantalilaisten lasten teoksia yritysten näyteikkunoissa. Näyttely yhdistää reippailun ja taide-elämyksen, johon kaikkien on mahdollista osallistua.

Alla olevaan kuvioon (kuvio 4.) on koottu lapsen ilmaisun monet muodot Naantalin esiopetuksessa.

Kuvio 4. Ilmaisun monet muodot.

4.3.2. Kielten rikas maailma (002)

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja

utelaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestintän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää lukuja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Esiopetuksessa opettaja tukee jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas. Opetuksessa huomioidaan, että lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

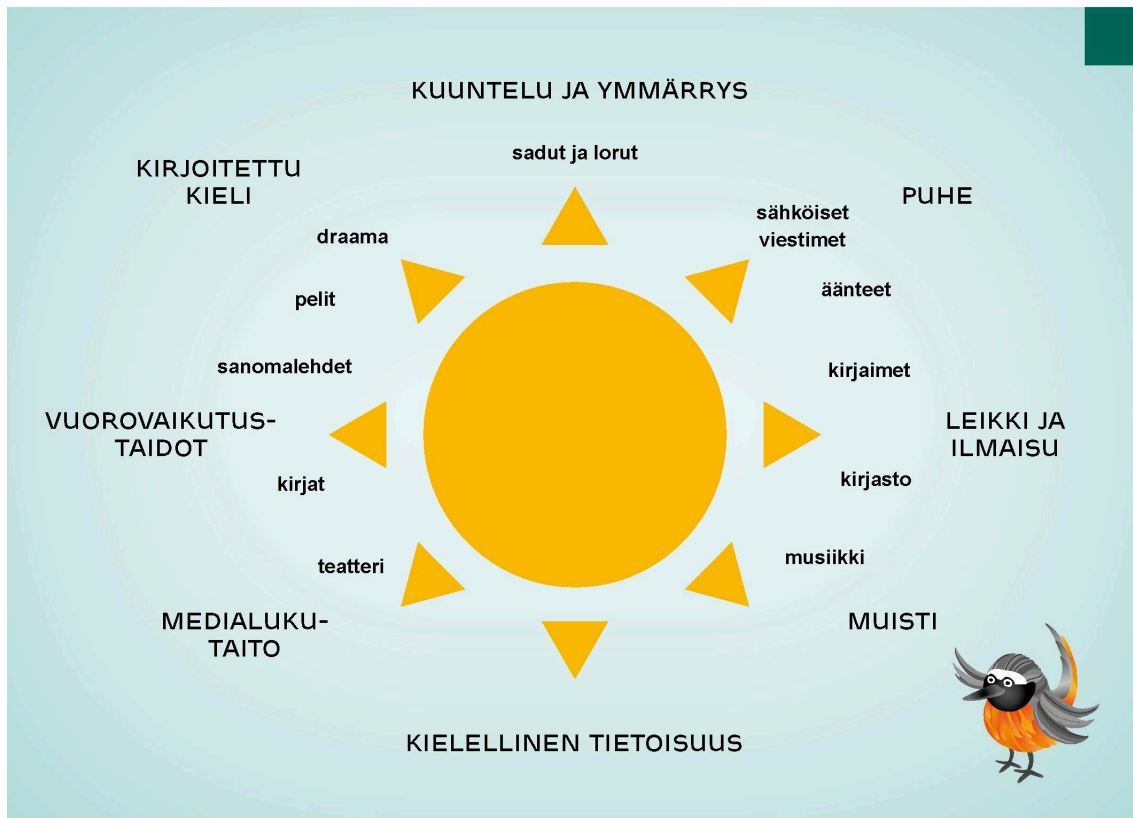
Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Naantalissa

Naantalin esiopetuksessa sensitiivinen vuorovaikutus, arkipedagogiikka ja kielitietoinen opetus vahvistavat lapsen kielellisten taitojen kehittymistä. Lasta kannustetaan, ohjataan ja innostetaan aktiiviseen kielen käyttöön esimerkiksi kerronnan, leikkien, satujen, lorujen, riimittelyn, laulujen ja rytmittelyn avulla. Oppimisympäristöön luodaan yhdessä lasten kanssa turvallinen ja arvostava ilmapiiri, jossa jokainen voi kertoa mielipiteistään ja toiveistaan.

Kielellinen tietoisuus rakentuu monipuolisissa arjen tilanteissa (kts. kuvio 5). Sadut, lorut, leikki, musiikki, kirjallisuus, draama ja vuorovaikutus tukevat lapsen kielen kehitystä kokonaisvaltaisesti.

Kuvio 5. Kielellinen tietoisuus.

Esiopetuksessa lasta harjaannutetaan kuulemaan äänteitä ja tunnistamaan kirjaimia, rytmittämään sanojen tavuja, keksimään riimipareja sekä pohtimaan sanojen merkityksiä. Lapsella on mahdollisuus tutkia ja harjoitella kirjainhahmoja ja niiden muodostamista monin eri tavoin, esimerkiksi kehollisesti, rakentamalla, muotoilemalla ja piirtämällä. Esiopetuksessa herätellään lapsen kiinnostusta sekä luodaan pohjaa luku- ja kirjoitustaidon kehittymiselle.

Lapsille ääneen lukeminen on yksi tehokkaimmista ja helpoimmista tavoista tutustua kieleen, sanoihin, äänteisiin ja kirjaimiin. Esiopetuksessa lapsille luetaan päivittäin erilaisia tekstejä, kuten satuja, tarinoita, loruja ja tietotekstejä. Lukutuokiot vahvistavat osallisuutta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä tukevat lapsen kielellisen tietoisuuden, mielikuvituksen ja luovan ajattelun kehittymistä. Yhteistyö Naantalin kirjastojen kanssa rikastuttaa esiopetuksen kielellisten ja kulttuuristen taitojen harjoittelua.

Naantalissa varhennettu englannin opetus alkaa jo esiopetuksessa kielisuihkutteluna leikkien, lorujen, laulujen ja arkisanaston avulla. Lisäksi lapsella on mahdollisuus tutustua muihin maailman kielisiin ja kulttuureihin esimerkiksi teematyöskentelyn kautta.

4.3.3. Minä ja meidän yhteisömme (003)

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä

on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. **Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista.** Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteinä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumiseen ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnotuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänskysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Naantalissa

Eettinen kasvatus ja osallisuus muodostuu omaan itsen, lähiympäristön ja koko yhteiskunnan muodostamasta kokonaisuudesta, joka hahmottuu lapselle pikkuhiljaa omasta lähiympäristöstä käsin (kuvio 6).

Kuvio 6. Eettinen kasvatus ja osallisuus.

Minä eskarilainen

Esiopetuksessa vahvistetaan lapsen:

- tunnetaitoja
- itsesääätelytaitoja
- vuorovaikutustaitoja
- oman toiminnan suunnittelun taitoja

Eskariryhmä

Esiopetuksessa harjoitellaan:

- kaveritaitoja
- ymmärrystä oman toiminnan vaikutuksesta yhteiseen arkeen, kuten kaverin ja ryhmän huomioimista sekä yhteisistä työtehtävistä huolehtimista

Lähiympäristö, Naantali ja sen historia

Esiopetuksessa:

- tutustutaan lähiympäristön luontoon, kulttuuritarjontaan ja liikuntapaikkoihin
- tutustutaan Naantalin historiaan ja paikallisiin perinteisiin, kuten Naantalin kirkkoon, Kultarantaan, saaristolaiskulttuuriin, Naantalin pipareihin, sukkaperinteeseen ja Trumputtajaan
- tutustutaan Naantalin perinteisiin tapahtumiin, kuten Unikeonpäivään ja Tuhkamarkkinoihin
- hyödynnetään Armonlaakson aarrearkkua, johon on koottu tietoa ja toimintavinkkejä Naantalin historiasta

Yhteiskunta, katsomuskasvatus ja kulttuuriperinne

Esiopetuksessa:

- tutustutaan Suomen historiaan ja kulttuuriperintöön eri juhlapäivien yhteydessä, kuten itsenäisyyspäivänä, Kalevalan päivänä ja Runebergin päivänä
- laaditaan yhdessä lasten kanssa esiopetusryhmän säännöt sekä tutustutaan yhteiskunnassa yhteisesti sovittuihin sääntöihin ja niiden merkitykseen
- herätetään kiinnostusta ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin asioihin lapsen ikä- ja kehitystaso huomioiden

- tutustutaan evankelis-luterilaisen kirkon perinteisiin juhliin, kuten jouluun ja pääsiäiseen, sekä tehdään yhteistyötä Naantalin seurakunnan kanssa Kumppanuuden korit -mallin mukaisesti
- kunnioitetaan lapsiryhmässä olevien perheiden erilaisia vakaumuksia sekä tutustutaan ryhmässä edustettuina oleviin uskontoihin ja katsomuksiin
- järjestetään mahdollisen uskonnollisen toiminnan rinnalla vaihtoehtoista toimintaa

4.3.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004)

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön

esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Naantalissa

Naantalin esiopetuksessa tiedostetaan varhaisten matemaattisten taitojen tukemisen merkitys lapsen matemaattisen ajattelun kehittymiselle. Matematiikan oppiminen rakentuu vahvalle perustalle, joka muodostuu hahmottamisen, vertailun, luokittelun sekä sijainti- ja suhdekäsitteiden ja säännönmukaisuuksien ymmärtämisestä. Kaikki myöhemmät matemaattiset taidot, kuten lukukäsitteen kehittyminen, pohjautuvat tälle perustalle.

Lukukäsitetaitoihin kuuluvat lukumäärien havainnointi, hahmottaminen, nimeäminen ja vertailu, lukujonotaidot sekä lukumäärän, lukusanan ja numeromerkin yhdistäminen ja käyttäminen. Matemaattisen ajattelun kehittämisen ja lukukäsitteen vahvistamisen rinnalla esiopetuksessa tutustutaan geometriaan, mittaamiseen ja ajan käsitteisiin. Matematiikan oppiminen edellyttää riittävän hyvää hahmottamiskykyä ja työmuistia. Näiden taitojen tietoista kehittämistä tuetaan esiopetuksessa koko toimintakauden ajan.

Esiopetuksessa laajennetaan ja syvennetään varhaiskasvatuksessa alkanutta matemaattisen ajattelun ja lukukäsitteen vahvistamista. Matemaattisten sisältöjen opettaminen on tavoitteellista, suunnitelmallista ja johdonmukaisesti etenevää. Opetuksen tavoitteena on myös oppimisen ja oivaltamisen ilo, kiinnostuksen herättäminen matematiikkaa kohtaan sekä huomion kiinnittäminen matematiikkaan kaikkialla ympäristössämme. Matematiikan opetuksessa luodaan lapselle mahdollisuuksia havainnointiin, tutkimiseen, kokeilemiseen, päättelyyn, pohdintaan ja kuvailuun.

Matematiikan oppiminen lähtee liikkeelle lapsen omasta taitotasosta, minkä vuoksi taitojen kartoitus on tärkeä tehdä esiopetusvuoden alussa. Naantalissa lapsen matemaattisten taitojen arvioinnissa käytetään Mavalka 2 -tehtäväpakettia.

4.3.5. Kasvan, liikun ja kehityksen (005)

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikkumisen, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikkumisen iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnot kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

Naantalissa

Esiopetuksessa edistetään lasten liikunnallista elämäntapaa osana päivittäistä toimintaa. Liikkuminen nähdään hyvinvoinnin, oppimisen ja osallisuuden edistäjänä. Liikunnan ilo on läsnä arjen toiminnassa sekä sisällä että ulkona. Päivittäisessä toiminnassa varmistetaan monipuoliset mahdollisuudet liikkumiseen, leikkiin, ulkoiluun ja fyysiseen aktiivisuuteen sekä ohjatuissa että lapsilähtöisissä tilanteissa.

Oppimisympäristöjä, siirtymätilanteita ja pedagogisia menetelmiä suunnitellaan siten, että ne kannustavat liikkeeseen, toiminnallisuuteen ja aktiiviseen osallistumiseen. Toiminnassa huomioidaan lasten erilaiset valmiudet, kiinnostuksen kohteet ja tuen tarpeet, jotta jokainen lapsi voi kokea liikunnan iloa, onnistumista ja yhteenkuuluvuutta. Jokaiselle lapselle mahdollistetaan osallistuminen liikuntaan omien kykyjensä ja taitotasonsa mukaisesti positiivisessa ja kannustavassa ilmapiirissä.

Esiopetus osallistuu Liikkuva varhaiskasvatus- ja Liikkuva koulu -ohjelmiin sekä hyödyntää tavoitteellisesti Naantalın kaupungin varhaiskasvatuksen liikunnan vuosikelloa (kuvio 7). Lisäksi esiopetus tekee tiivistä yhteistyötä kaupungin liikuntatoimen kanssa esimerkiksi yhteisten liikuntatapahtumien järjestämisessä ja liikuntavälineiden lainaamisessa. Esiopetuksessa osallistutaan uimakouluun sekä mahdollisuuksien mukaan erilaisiin teemaviikkoihin, kuten Jekku-jänön seikkailuviikkoon, Eskarien partioviikkoon, Hippo Säbäkipinään ja Lasten oikeuksien viikkoon.

Esiopetuksen viestinnässä huoltajia ja lapsia kannustetaan yhteiseen arkiliikuntaan esimerkiksi kodin ja esiopetuksen välisillä matkoilla. Perheille tiedotetaan Naantalın liikuntamahdollisuuksista ja heitä rohkaistaan osallistumaan yhdessä lapsen kanssa kaupungin tarjoamiin yhteisöllisiin ulkoilu- ja liikuntatapahtumiin.

Liikunnallisen elämäntavan toteutumista arvioidaan osana esiopetuksen toimintakulttuurin arviointia ja kehittämistä.

Esiopetuksessa edistetään myönteistä suhtautumista erilaisiin ruokiin ruokakasvatuksen avulla. Ruokailu on osa pedagogista toimintaa, jossa lapset ja aikuiset ruokailevat yhdessä. Samalla lapsille tarjoutuu mahdollisuus harjoitella hyviä ruokailutapoja ja saada mallia monipuolisesta ja ravitsemuksellisesti riittävästä ruokailusta. Lasta ohjataan ymmärtämään, että uusiin makuihin tutustuminen ja niihin tottuminen vaativat usein useita maistelukertoja. Esimerkiksi maistelupassi innostaa lapsia kokeilemaan uusia makuja esiopetusvuoden aikana. Ruokailutilanteissa harjoitellaan myös haarukan ja veitsen käyttöä sekä opetellaan ehkäisemään ruokahävikkiä kestävästä elämäntavasta ja kohtuullisen kulutuksen näkökulmasta. Ruokavalioissa huomioidaan terveydelliset, eettiset ja uskonnolliset syyt.

Lasten turvallisuuden tunne on esiopetuksessa ensiarvoisen tärkeää. Kehoturvallisuutta vahvistetaan esimerkiksi keskustelemalla lapsen oikeudesta omaan kehoon ja sen henkilökohtaisiin rajoihin. Kaveritaitoja ja turvataitoja harjoitellaan muun muassa leikin, draaman ja yhteisten keskustelujen avulla. Liikenneturvallisuuteen tutustutaan lähiympäristössä harjoittelemalla esimerkiksi turvallista tien ylittämistä suojatiellä.

Tunnekasvatus perustuu sensitiiviseen ja dialogiseen vuorovaikutukseen lapsen, henkilöstön ja muiden lapsen arjessa mukana olevien ihmisten välillä. Lapsen tunteille annetaan tilaa, aikaa ja tukea. Yhdessä lapsen kanssa opetellaan tunnistamaan, sanallistamaan, säätelemään ja ilmaisemaan tunteita rakentavilla, turvallisilla ja hyväksyttävillä tavoilla. Naantalissa esiopetuksessa hyödynnetään myös erilaisia tunnekasvatuksen materiaaleja ja menetelmiä.

4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatusta- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä⁷⁴. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuväriä sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan monipuolisesti vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisenä ja kielitietoisena opetuksena kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Mikäli kunta järjestää valmistavaa⁷⁵ opetusta, voivat maahanmuuttajataustaiset lapset osallistua siihen. Jos lapsi pystyy seuraamaan esiopetusta, voi hän siirtyä esiopetukseen jo ennen valmistavan opetuksen päättymistä.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, että kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikylvyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

⁷⁵ Perusopetuslaki 5 § (1707/2009) ja Perusopetusasetus 3 § (309/2021)

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädettyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädettyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

Naantalissa

Ruotsinkielinen esiopetus toteutuu ostopalveluna Raisiosta tai Turusta.

Seuraavien kieli- ja kulttuuriryhmien esiopetus on integroitu yleiseen esiopetukseen:

- kaksikieliset
- viittomakieliset
- romanit
- maahanmuuttajat

Kaksikielisten ja maahan muuttaneiden esiopetuksen tavoitteena on riittävän suomen kielen saavuttaminen, jotta koulun aloittaminen sujuisi hyvin. Lapsen äidinkieltä ja/tai kotikieltä tuetaan yhteistyössä lapsen perheen kanssa. Suunnitelmallista ja tavoitteellista kieli- ja kulttuuriopetusta annetaan kaikille lapsille kielitaidon kehittymiseksi. Oppimisen tukena käytetään toiminnanohjauskuvia ja tukiviittomia.

Esiopetuksessa järjestämme opetuskielen tukiopetusta sitä tarvitseville lapsille.

Yhteistyössä monikulttuuristen perheiden kanssa on tärkeää, että muita kulttuureita kunnioitetaan ja että monikulttuurisuus nähdään rikkautena.

Nivelvaiheessa esiopetuksesta ensimmäiselle luokalle voidaan tarvittaessa tehdä yhteistyötä valmo-opettajien kanssa, kun arvioidaan S2-lapselle sopivaa koulunaloituspaikkaa.

4.5. Paikallisesti päätettävät asiat

Monipuoliset työtavat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan,

- millaisia työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita paikallisesti käytetään
- miten henkilöstön itsearviointia sekä huoltajilta ja lapsilta saatua palautetta käytetään työtapojen kehittämisessä.

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennetaan perusteissa kuvattuja esiopetuksen arvioinnin periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan,

- miten arviointia koskevan tiedon siirron käytännöt toteutetaan lapsen siirtyessä perusopetukseen tai lapsen vaihtaessa esiopetuspaikkaa
- miten henkilöstön itsearviointiin perustuvia tietoja sekä lapsilta ja huoltajilta saatua palautetta käytetään esiopetuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä
- millaista osallistumistodistusta käytetään.

Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Paikalliseen opetussuunnitelmaan liitetään esiopetuksen yhteiset tavoitteet, jotta esiopetuksen yhtenäisyys voi toteutua. Lisäksi opetussuunnitelmassa kuvataan, miten lasten mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa. Paikallisessa opetussuunnitelmassa voidaan tarkentaa yhteisten tavoitteiden kuvauksia.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä

Paikallisessa opetussuunnitelmassa otetaan huomioon, että lasten kieli- ja kulttuuritaustat vaihtelevat. Opetussuunnitelmassa kuvataan eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetusta sekä kaksikielistä opetusta niiltä osin kuin paikallinen esiopetuksen järjestäminen edellyttää.

Opetuksen järjestäjä antaa ohjeet, miten mahdollisiin yksikkö- tai toimipaikkakohtaisiin esiopetuksen opetussuunnitelmiin kirjataan tarvittavat täsmennykset, jotta kansallisesti ja paikallisesti asetetut tavoitteet voivat toteutua.

5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisen tai esiopetukseen osallistumisen vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi monipuolisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Opetuksen järjestäjän tulee varmistaa oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt⁷⁶ osana kaikkea esiopetuksen toimintaa. Oppimisympäristöt tulee rakentaa sekä esiopetuksen ryhmässä että esiopetuksen toimipaikassa kaikille lapsille sopiviksi. Opetuksen käytännön toteutuksessa huomioidaan lasten erilaiset edellytykset oppia. Opetusjärjestelyillä, kuten eriyttämisellä, ryhmien muodostamisella sekä samanaikais- tai yhteisopetuksella voidaan tukea kaikkien lasten oppimista.

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain⁷⁷ mukaisesti oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Esiopetuksen järjestämispaikkaan viitataan pääsääntöisesti käsitteellä esiopetuksen toimipaikka, ja oppilaskohtaisista tukitoimista käytetään nimitystä lapsikohtaiset tukitoimet.

Naantalissa

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen lähtökohtana on osallistava toimintakulttuuri, joka varmistaa lapsen kiinnittymisen esiopetusryhmään. Kokemus ryhmään kuulumisesta edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista.

Keväällä 2025 toteutetuissa lasten haastatteluissa kysyttiin, mihin asioihin lapset kokivat tarvitsevänsä eniten tukea ja mistä he olivat sitä saaneet. Vastaajista 90 prosenttia koki tarvitsevänsä apua esiopetusvuoden aikana. Eniten tukea tarvittiin riitojen ratkaisemiseen sekä uusien taitojen oppimiseen ja harjoitteluun. Eniten apua lapset olivat saaneet vertaisryhmältä ja kavereilta. Myös kahdenkeskinen harjoittelu aikuisen kanssa nousi esiin tärkeänä tukimuotona.

Yksikön esihenkilöt vastaavat esiopetusryhmien muodostamisesta ja henkilöstön sijoittamisesta siten, että lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen, ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä lapsen tarvitseman tuen toteuttaminen ovat mahdollisia. Kasvatus- ja opetuslautakunta hyväksyy syyslukukauden alussa lukuvuosisuunnitelman, joka sisältää tuen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, vastuunjaon, monialaisen ja moniammatillisen yhteistyön sekä huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön. Suunnitelma laaditaan jokaiselle lukuvuodelle erikseen. Lukuvuosisuunnitelmaa arvioidaan lukuvuoden aikana, ja siihen tehdään tarvittaessa muutoksia ryhmän tilanteen muuttuessa, esimerkiksi lapsiryhmän koon tai lasten tuen tarpeiden muuttuessa.

5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen

Lapsella, jolla on vaikeuksia osallistua esiopetuksessa annettavaan opetukseen, on oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja lapsikohtaisia tukitoimia oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tueksi⁷⁸. Ryhmäkohtaiset tukimuodot ja lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään

⁷⁶ Perusopetuslaki 20 b § (1090/2024)

⁷⁷ Perusopetuslaki 4 a luku

⁷⁸ Perusopetuslaki 20 a §

inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Riittävän varhain aloitetut ryhmäkohtaiset tukimuodot tukevat lapsia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Lapsikohtaiset tukitoimet suunnitellaan, järjestetään ja päätetään lapsen edun mukaisesti viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsen edun selvittäminen edellyttää lapsen näkemyksen huomioon ottamista kaikissa häntä koskevissa asioissa. Lapsen näkemys otetaan huomioon lapsen iän ja kehityksen mukaisesti. Ryhmäkohtaisista tukimuodoista määrätään luvussa 5.2 ja lapsikohtaisista tukitoimista määrätään luvussa 5.3.

Lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan, miten ryhmäkohtaiset tukimuodot suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan. Lisäksi kuvataan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjako, moniammatillinen ja monialainen yhteistyö sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.

5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien tavoitteena on turvata se, että kaikki lapset voivat oppia ja toimia ryhmässä esiopetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Lapselle annettavan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen⁷⁹ tarkoituksena on mahdollistaa lapsen oikeus saada lapsen tarpeet huomioivaa opetusta ja osallistua esiopetukseen.

Oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, saavutettavuuteen sekä oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen.

Oppimisen vaikeuksilla tarkoitetaan esimerkiksi kielellisiin, lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksiin sekä matemaattisten taitojen kehitykseen liittyviä vaikeuksia. Oppimisen vaikeudet voivat myös liittyä motorisiin sekä hahmottamisen haasteisiin. Oppimiseen liittyvien vaikeuksien lisäksi lapsella voi olla vaikeuksia sosiaalisten suhteiden, tunteiden säätelyn, tarkkaavaisuuden tai käyttäytymisen haasteiden vuoksi.

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen avulla lapsiryhmän tarpeet huomioidaan siten, että esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa⁸⁰. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁸¹ ennakoivasti ja suunnitelmallisesti. Ryhmän tarpeisiin perustuvilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla edistetään kaikkien lasten oppimista, osallisuutta ja esiopetusyhteisöön kiinnittymistä. Oikea-aikaisten opetusjärjestelyjen ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen tavoitteena on mahdollistaa jokaisen lapsen osallistuminen ryhmän yhteiseen toimintaan.

Lapsella on oikeus lapsikohtaisiin tukitoimiin⁸², jos hänellä on oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä ja ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Kun esiopetuksen opettaja tai erityisopettaja havaitsevat, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä tukemaan lapsen oppimista ja esiopetukseen osallistumista, aloitetaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi. Myös muu henkilöstö, opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai huoltaja voi tehdä aloitteen tukitoimien tarpeen arvioimiseksi. Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnista määrätään tarkemmin luvussa 5.3.1.

⁷⁹ Perusopetuslaki 20 a §

⁸⁰ HE 114/2024 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi, s. 77–78

⁸¹ Perusopetuslaki 20 b §

⁸² Perusopetuslaki 20 a §

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki, jota annetaan esiopetusryhmässä, muodostaa kokonaisuuden opiskeluhuollon kanssa. Yhdessä ne edistävät oppimisen ja osallistumisen lisäksi lasten osallisuutta ja yhteisöön kiinnittymistä. Opiskeluhuollon avulla edistetään ja ylläpidetään lasten oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhuoltona, ja se on keskeinen esiopetukseen osallistumisen tukemisen muoto. Yhteisöllisellä opiskeluhuollolla vaikutetaan ensisijaisesti koko yhteisön toimintakulttuuriin. Yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentaminen on keskeistä, jotta lasten erilaisiin tarpeisiin voidaan vastata vaikuttavalla tavalla. Oikeudesta saada yksilökohtaisena opiskeluhuoltona opiskeluhoitopalveluja sekä työntekijöiden velvollisuudesta niihin ohjaamiseen säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa⁸³. Opiskeluhuollosta määrätään tarkemmin luvussa 6.

Naantalissa

Esiopetuksen järjestäjä vastaa tuen järjestämisestä, toteuttamisesta, arvioinnista ja kehittämisestä sekä siitä, että lapsi saa tarvitsemansa tuen viivytyksettä. Tuen tarpeen arviointi, tuen toteuttaminen sekä toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, tehtäviensä ja vastuidensa mukaisesti.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lapsen mielipiteet ja kokemukset huomioidaan hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Huoltajien näkemykset lapsen vahvuuksista, tarpeista ja arjen sujumisesta ovat keskeinen osa tuen arviointia, suunnittelua, toteuttamista ja arviointia. Tarvittaessa järjestetään monialaisia verkostotapaamisia, joihin osallistuvat huoltajien lisäksi lapsen kanssa työskentelevät asiantuntijat. Monialainen yhteistyö perustuu huoltajan suostumukseen ja lapsen edun ensisijaisuuteen.

Lapsen tarvitsema tuki kirjataan esiopetuksen oppimissuunnitelmaan, joka kattaa myös esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen. Tuen toteutumista, vaikuttavuutta ja riittävyttä arvioidaan säännöllisesti sekä aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Esiopettaja vastaa lapsen tuen pedagogisesta suunnittelusta, toteuttamisesta, dokumentoinnista ja arvioinnista yhteistyössä muun henkilöstön kanssa.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen arviointiin, tukitoimien suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin yhteistyössä henkilöstön ja huoltajien kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään pedagogisten ratkaisujen suunnittelussa, henkilöstön konsultoinnissa sekä monialaisessa yhteistyössä. Erityisopettajan antama opetus toteutuu pääsääntöisesti lapsen omassa ryhmässä osa- tai kokoaikaisena sekä tarvittaessa samanaikais- tai yhteisopetuksena.

Naantalissa konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja toimii alueensa varhaiskasvatusyksiköiden pedagogisena asiantuntijana. Lisäksi varhaiskasvatuksessa työskentelee ryhmässä toimivia varhaiskasvatuksen erityisopettajia sekä lapsi- tai ryhmäkohtaisia varhaiserityiskasvatuksen lastenhoitajia, joiden tehtävänä on tukea lasten osallistumista, oppimista ja hyvinvointia varhaiskasvatuksen arjessa.

Esiopetuksessa on lisäksi käytössä Naantalin opiskeluhuollon palveluita, joita kuvataan tarkemmin luvussa 6.

5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

ja esiopetuksesta perusopetukseen opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto tulee siirtää salassapitovelvoitteiden estämättä⁸⁴. Tiedonsiirto on tärkeää myös lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen, toimipaikasta toiseen tai toisen opetuksen järjestäjän esiopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvien tiedonsiirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja huoltajan kanssa tehtävällä yhteistyöllä turvataan lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista ja niiden vaikuttavuudesta hyödynnetään esiopetuksessa. Mikäli lapsella on ollut varhaiskasvatuksessa apuvälineitä, hän on saanut tulkitsemispalveluita, lapsikohtaista avustamispalvelua tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti ryhmäkooltaan pienemmässä ryhmässä, lapsen esiopetuksessa järjestettävien lapsikohtaisten tukitoimien tarve voidaan arvioida ja tuen toteuttaminen suunnitella lapsen siirtyessä esiopetukseen ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista.

Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvissä asioissa.

Naantalissa

Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, esiopetuksesta perusopetukseen tai toisen opetuksen järjestäjän piiriin huolehditaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömien tietojen siirtymisestä.

Siirrettäviä tietoja ovat:

- lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden vaikuttavuus
- henkilökohtaisen ohjauksen tarve
- ryhmäkohtaisen tuen toteuttaminen esiopetuksessa
- mahdolliset apuvälineet ja niiden käyttö
- muut opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot.

Alkuopetuksen tuen suunnittelu perustuu esiopetuksesta saatuihin tietoihin lapsen oppimisvalmiuksista, koulunkäynnin valmiuksista ja mahdollisista tuen tarpeista. Vastaanottavan koulun opettaja tutustuu mahdollisuuksien mukaan esiopetuksessa toteutettuihin tukijärjestelyihin ja tarvittaessa tiedonsiirtoa täydennetään erillisessä nivelpalaverissa.

Lapsikohtaisen tuen päätös raukeaa perusopetukseen siirryttäessä. Oppilaskohtaisen tuen tarve arvioidaan tuen lomakkeessa ja oppilaskohtaisesta tuesta tehdään päätös vain tarvittaessa. Esiopetuksen konsultoivat varhaiskasvatuksen erityisopettajat, varhaiskasvatuspäällikkö, johtava rehtori ja alakoulujen konsultoiva erityisopettaja arvioivat vuosittain niiden lasten koulusiirtymää, joilla arvioidaan olevan tarvetta vahvalle oppilaskohtaiselle tuelle. Konsultoiva erityisopettaja voi havainnoida lapsia esiopetusryhmissä, ja huoltajille tiedotetaan havainnoinnista. Havainnot käsitellään oppimisen tuen suunnitteluryhmässä, joka tekee esityksiä erityisluokkapaikoista. Päätöksen erityisluokkapaikasta ja koulusta tekee johtava rehtori.

Kun lapsikohtaista tukea saanut lapsi siirtyy esiopetuksesta kouluun:

1. Esi- ja perusopetuksen nivelvaiheessa OTUSryhmän sekä varhaiskasvatuksen erityisopetuksen edustajat kokoontuvat valmistelevaan lapsen siirtymistä perusopetukseen.
2. Ryhmässä käsitellään opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot sekä arvioidaan lapsen tarvitsemaa tukea koulunkäynnin alkaessa.
3. Alakoulun konsultoiva erityisopettaja tutustuu tarvittaessa lapseen esiopetusympäristössä ja käy keskustelua lapsen arjesta sekä tuen tarpeista esiopetusryhmän henkilöstön kanssa.

⁸⁴ Varhaiskasvatuslaki 41 § ja Perusopetuslaki 41 §

4. OTUSryhmä arvioi lapsen edun mukaisia koulunkäynnin järjestämisen vaihtoehtoja ja keskustelee tarkoituksenmukaisesta koulupaikasta.
5. Päätöksen mahdollisesta sijoittamisesta erityisopetuksen pienryhmään tekee johtava rehtori.
6. Lapselle, jolla on voimassa oleva lapsikohtaisen tuen päätös, järjestetään nivelvaiheen verkostotapaaminen tiedonsiirron ja tuen jatkuvuuden varmistamiseksi. Verkoston kutsuu koolle esiopetuksen erityisopettaja. Huoltajille tarjotaan mahdollisuus osallistua tiedonsiirtotapaamiseen. Vastaanottavasta koulusta osallistuvat tuleva luokanopettaja ja/tai erityisopettaja. Mukaan kutsutaan tarvittaessa myös muita lapsen tuen kannalta keskeisiä asiantuntijoita. Verkostotapaamisen avulla varmistetaan lapsen tarvitsemien tukitoimien suunnittelu ja sujuva siirtyminen perusopetukseen.

5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat osa esiopetuksen kaikkea toimintaa⁸⁵. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁸⁶. Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla pyritään ennaltaehkäisemään vahvempien tuen tarpeiden muodostumista toteuttamalla ryhmässä sellaisia opetusjärjestelyjä ja tukimuotoja, joista hyötyvät useat lapset. Näin tuetaan kaikkien lasten yhdenvertaista oikeutta oppimiseen ja turvataan lapsille sopivat opetuksen järjestämiseen ja oppimisen tuen tarpeisiin perustuvat järjestelyt.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat keskeinen osa esiopetuksen toimintakulttuuria, ja antavat edellytykset kaikkien lasten osallisuuteen, oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen. Opettajien ja muun henkilöstön osaaminen, moniammatillinen yhteistyö sekä näiden kehittäminen ja johtaminen ovat oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen perusta.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan paikallisesti, ja ne kytkeytyvät suoraan sekä esiopetusryhmän että koko yhteisön tarpeisiin. Opettajien oman pedagogisen työn arvioinnista ja kehittämisestä määrätään tarkemmin luvussa 4.2. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua ja arviointia tulee johtaa toimipaikka- ja ryhmäkohtaisesti.

Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan esimerkiksi opetusryhmien muodostamista siten, että opettajan on mahdollista ottaa huomioon lapsiryhmän tarpeet ja vahvuudet. Opetusjärjestelyillä tarkoitetaan myös lasten moninaiset tarpeet ja edellytykset huomioon ottavaa opetusta, kuten eriyttämistä. Opetuksen eriyttämisen avulla otetaan huomioon paitsi tuen tarpeet, myös oppimisessaan pidemmällä olevat lapset, ja heille lisähaasteiden tarjoaminen. Kielitietoinen opetus on osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, ja sillä tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja eri tiedon- ja taidonalojen käsitteiden ymmärtämistä ja oppimista. (kts. luku 4.3)

Esiopetuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan niin, että lasten oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Esiopetuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisten järjestelyjen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Pedagogisiin järjestelyihin lukeutuvat päivittäisten ja muiden säännöllisesti toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat ovat osa oppimisen edellytyksiä tukevia pedagogisia

⁸⁵ Perusopetuslaki 20 b §

⁸⁶ Perusopetuslaki 20 b §

ratkaisuja. Niitä voivat olla puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää esiopetuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten työtapojen sekä menetelmien käyttöä sekä erilaisia eriyttämisen muotoja. Pedagogisilla järjestelyillä ja tarvittavien ryhmäkohtaisten apuvälineiden käytöllä pyritään siihen, että kaikki lapset pääsevät osaksi vertaisryhmän toimintaa.

Rakenteellisilla järjestelyillä mahdollistetaan tarvittaessa pedagogisten järjestelyiden toteuttaminen ryhmässä. Rakenteellisiin järjestelyihin kuuluu tilojen esteettömyyttä edistävien järjestelyjen toteuttaminen lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti. Rakenteellisia järjestelyjä ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitukseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut, jotta esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Ryhmässä voi työskennellä esimerkiksi avustavaa, ryhmäkohtaista henkilöstöä. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyen. Henkilöstön osaamista voidaan vahvistaa muun muassa täydennyskoulutuksen ja erityisopettajan antaman konsultaation avulla.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Perusopetuslaissa määritellään kolme ryhmäkohtaista tukimuotoa⁸⁷. Ne ovat yleinen tukiopetus, opetuskielen tukiopetus ja erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja on resursoitava ja annettava suunnitelmallisesti oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestämisen tarkoituksena on varhaisessa vaiheessa ja ennaltaehkäisevästi vastata lasten moninaisiin tuen tarpeisiin ryhmässä. Ryhmässä toteutettavat tukimuodot mahdollistavat myös vertaisoppimisen, osallisuuden ja osallistumisen esiopetuksen toimintaan. Tukimuotojen toteuttamisen edellytyksenä on opettajan, erityisopettajan ja muun henkilöstön yhteistyö ja yhteisesti rakentuva näkemys esiopetusryhmän ja ryhmään kuuluvien lasten tuen tarpeista.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestäminen ei edellytä lapsikohtaista arviota, suunnitelmaa tai hallintopäätöstä, vaan niiden toteuttaminen on suunniteltava osana esiopetuksen toimintaa⁸⁸. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia riittävästä resursoinnista siten, että ryhmäkohtaisia tukimuotoja voidaan järjestää lasten tarpeiden mukaisesti. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunnitellaan tiedossa olevan tarpeen mukaisesti esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmassa. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamista tarkennetaan esiopetuksessa ilmenevien tarpeiden mukaisesti esiopetusvuoden aikana.

Opettajan antaman yleisen tukiopetuksen⁸⁹ tavoitteena on tukea lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Esiopetuksessa yleinen tukiopetus tarkoittaa esiopetusryhmän toiminnan eriyttämistä, ja sitä annetaan pääsääntöisesti joustavissa pienemmissä ryhmissä esiopetusryhmän lasten tuen tarpeiden mukaisesti. Yleinen tukiopetus kohdentuu ensisijaisesti oppimiskokonaisuuksiin. Yleistä tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti ja sitä annetaan niin usein, kuin on tarpeen. Sitä voidaan antaa myös ennakoivasti ja sillä voidaan vastata lasten sairaspotilaista johtuviin lyhytaikaisiin tuen tarpeisiin. Yleistä tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Yleistä tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja samanaikais- tai yhteisopetuksena. Opettajien yhteistyö yleisen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää.

Opettajan antaman opetuskielen tukiopetuksen⁹⁰ tavoitteena on lasten opetuskielen taidon vahvistaminen, mikä tukee lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Opetuskielen tukiopetus on kielitietoista opetusta. Opetuskielen tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti lasten tarpeiden pohjalta siten, että mahdollisimman moni lapsi voi hyötyä siitä. Opetuskielen tukiopetusta voidaan antaa samanaikais- tai yhteisopetuksena. Sitä annetaan osana esiopetuksen opetusta niin usein, kuin on tarpeen.

87 Perusopetuslaki 20 b §

88 HE 114/2024 vp, s. 57–58

89 Perusopetuslaki 20 b §

90 Perusopetuslaki 20 b §

Opetuskielen tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Opetuskielen tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja. Opettajien yhteistyö opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää. Opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan kielitietoisien sekä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen näkökulmat.

Erityisopettajan antamalla opetuksella muun opetuksen yhteydessä⁹¹ tarkoitetaan erityisopettajan antamaa ja erityispedagogiseen osaamiseen perustuvaa opetusta, joka tukee oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus. Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä kohdennetaan sellaisiin koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa erityisopettajan samanaikaisesti yhteisopetuksena tarjotulla tuella ja opetuksella. Erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä toteutetaan koko esiopetusryhmän kanssa, mutta se mahdollistaa opetuksen myös pienemmille lapsiryhmille. Ryhmien koko perustuu havaittuun tarpeeseen ja ryhmiä muodostetaan joustavasti.

Erityisopettaja voi antaa myös konsultaatiota, joka kohdentuu ryhmässä toimivalle opettajalle ja muulle henkilöstölle. Konsultaatio on neuvon kysymistä, opetushenkilöstön keskinäistä neuvottelemista ratkaisun löytämiseksi sekä erityisopettajan antamaa neuvontaa opettajalle tai henkilöstöön kuuluvalla henkilöllä lapsia tai opetusta koskeissa asioissa. Erityisopettajan konsultaatio voi liittyä myös esiopetusryhmässä toteutettavaan erityisopettajan antamaan opetukseen, ja konsultaatiolla vahvistetaan tällöin esimerkiksi opettajan ja henkilöstön osaamista tai sovitaan yhteisistä periaatteista samanaikais- ja yhteisopetusta koskien.

Naantalissa

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua, toteutusta ja arviointia johdetaan tavoitteellisesti sekä kaupunki-, toimipaikka- että esiopetusryhmätasolla. Kaupunkitasolla tätä työtä johtaa varhaiskasvatuspäällikkö. Opetuksen järjestäjä ja konsultoivat varhaiskasvatuksen erityisopettajat (KVEO) arvioivat ennakoivasti keväällä oppimisen edellytyksiä tukevia rakenteellisia järjestelyjä esiopetusryhmiä muodostettaessa. Toimipaikkakohtaisesta johtamisesta vastaa aluepäiväkodinjohtaja. Hän huolehtii siitä, että henkilöstöllä on käytettävissään riittävästi aikaa ja resursseja tiedonsiirtoon, suunnitteluun ja arviointiin.

Ryhmäkohtaisesta johtamisesta vastaavat esiopetuksen opettajat tarvittaessa yhteistyössä konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelu toimipaikka- ja ryhmätasolla käynnistyy kevään arviointipäivässä ja jatkuu syksyn suunnittelupäivässä. Esiopetusryhmän alueellinen KVEO havainnoi ryhmän rakennetta, toimintaa ja tuen tarpeita elo-syyskuun aikana. Havainnointijakson jälkeen ryhmän henkilöstölle ja KVEO:lle varataan riittävästi yhteistä aikaa arviointiin ja suunnitteluun. Oppimisen edellytyksiä tukevat rakenteelliset ja pedagogiset järjestelyt kirjataan lukuvuosisuunnitelmaan.

Rakenteellisiin järjestelyihin kuuluvat esimerkiksi esteettömyys, lapsiryhmän koko, henkilöstömitoitus, mahdolliset ryhmäavustajat sekä tarvittava lisä- ja täydennyskoulutus. Pedagogisia järjestelyjä ovat esimerkiksi kielitietoinen opetus, päivärytmi, rutiinit ja struktuurit, kuvien ja tukiviittomien käyttö, ryhmän yhteisesti sovitut toimintatavat, opetuksen eriyttäminen sekä kaikkien käytössä olevat apuvälineet. Erityistä huomiota kiinnitetään keskittymisen ja tarkkaavuuden haasteiden tukemiseen sekä käyttäytymisellään oireilevien lasten riittävään tukemiseen.

Rakenteellisista järjestelyistä vastaa opetuksen järjestäjä. Konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja huolehtii siitä, että opetuksen järjestäjällä on käytössään ajantasainen tieto esiopetusryhmien tarpeista. Pedagogisten järjestelyjen suunnittelusta ja toteutuksesta vastaavat esiopetuksen opettajat yhteistyössä KVEO:n kanssa.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Syksyllä esihenkilö varaa esiopetuksen opettajille ja konsultoivalle varhaiskasvatuksen erityisopettajalle riittävästi yhteistä suunnittelu-aikaa. Tukea suunnitellaan lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti. Ryhmäkohtaisen tuen vuositason suunnittelu kirjataan ryhmävasuun.

Viikkotason suunnittelulle varataan säännöllinen aika, jolloin arvioidaan toteutettua tukea ja sen vaikuttavuutta. Suunnitteluun osallistuu koko tiimi, ja siitä vastaavat ryhmän opettajat. Konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu suunnitteluun säännöllisesti. Suunnitteluajan käytännön toteuttamisesta sovitaan toimipaikkakohtaisesti.

Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä

Erityisopettajan antama opetus on keskeinen ryhmäkohtainen tukimuoto. Se voi sisältää:

- samanaikais- tai yhteisopettajuutta
- opetusta, joka kohdentuu joustavasti koko esiopetusryhmälle tai pienemmille ryhmille ryhmän tarpeiden mukaisesti
- konsultaatiota, joka kohdentuu opettajille tai muulle henkilöstölle

Esiopettajan antama yleinen tukiopetus

- perustuu lapsiryhmän hyvään tuntemiseen ja tuen tarpeiden tunnistamiseen
- on ennakkoivaa ja varhaista tukea
- sisältää opeteltavien asioiden kertaamista tarpeen mukaan
- toteutuu opetuksen eriyttämisen avulla
- järjestetään joustavissa pienryhmissä lasten osaamisen ja tuen tarpeiden mukaisesti
- tukee lasten osallisuutta
- vahvistaa vertaisoppimista
- hyödyntää toiminnanohjauksen kuvittamista
- sisältää tukiviittomien käyttöä tarpeen mukaan

Esiopettajan antama opetuskielen tukiopetus

Opetuskielen tukiopetuksen tavoitteena on vahvistaa lasten opetuskielen taitoja. Tukiopetus:

- on osa kaikkea esiopetuksen toimintaa
- perustuu opettajan mallintamiseen ja lasten aktiiviseen vuorovaikutukseen
- tekee monikielisyyden näkyväksi sekä arvostaa eri kieliä ja kulttuureja
- kannustaa lapsia käyttämään kieltä erilaisissa tilanteissa
- tarjoaa aikaa ja mahdollisuuksia monipuolisiin kielenkäyttötilanteisiin
- tukee puhutun ja kirjoitetun kielen, luetun puheen, sanojen, tavujen ja äänteiden tutkimista
- innostaa tunnistamaan ja tuottamaan kirjaimia, sanoja ja tekstejä eri tavoin
- rohkaisee leikilliseen kirjoittamiseen, omien tekstien tuottamiseen sekä kuullun ja luetun sisältöjen käsittelyyn ja ilmaisemiseen

Henkilöstön työn tueksi Naantalissa esiopetukseen on luotu huoneentaulu oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä (kuvio 8) sekä tsekkauslista, jonka avulla työntekijät voivat helposti tarkastella, miten oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtainen tuki omassa lapsiryhmässä toteutuvat.

Kuvio 8. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt.

Käyttäytymisellään reagoivat lapset

Käyttäytymisellään reagoivilla lapsilla tarkoitetaan tässä yhteydessä lapsia, joiden reagointi tilanteisiin on ikätasoon nähden poikkeavan voimakasta tai laadultaan erilaista ja aiheuttaa haittaa lapselle itselleen tai hänen ympäristölleen. Käyttäytyminen voi ilmetä esimerkiksi aggressiivisuutena, vetäytymisenä, häiritsevässä toimintana tai sääntöjen rikkomisena.

Käyttäytymisen taustalla voi olla esimerkiksi turvattomuutta, stressiä, traumaattisia kokemuksia, neurologisia haasteita, sosiaalisia tai perhetilanteeseen liittyviä vaikeuksia sekä riittämättömästi tunnistettuja tuen tarpeita. Käyttäytymisellään oireilevien lasten tukemisessa ja ongelmien ennaltaehkäisyssä voidaan hyödyntää myös opiskeluhoollon monialaista asiantuntijaryhmää (MAR). Jos lapsen tuen tarve on tiedossa jo ennen esiopetuksen alkua, tulee tarvittavat tukitoimet suunnitella osaksi ryhmän rakenteita ja toimintaa hyvissä ajoin ennen esiopetusvuoden käynnistymistä.

Ryhmämuotoisia tukikeinoja:

- ennakoitava ja turvallinen toimintaympäristö
- myönteinen ja kannustava vuorovaikutus
- vahvuuksien huomioiminen sekä onnistumisten näkyväksi tekeminen
- johdonmukaiset toimintatavat ja turvalliset rajat
- selkeä struktuuri ja päivärytmi
- oppimisympäristön muokkaaminen lapsen tarpeita tukevaksi
- kuormittavien tekijöiden vähentäminen
- tunne- ja vuorovaikutustaitojen systemaattinen opettaminen
- tiivis yhteistyö huoltajien kanssa

Lisätietoa:

- Käyttäytymisellään reagoivat lapset ja nuoret, Vaativan erityisen tuen VIP-verkosto, [Käyttäytymisellään reagoivat lapset ja nuoret – Vaativan erityisen tuen verkosto](#)
- Opetushallitus: Tukea arkeen -materiaali (https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Tukea_arkeen_2.pdf)

5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen

Lapsella on oikeus saada lapsikohtaisia tukitoimia⁹² viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsikohtaisia tukitoimia annetaan yksilölliseen tarpeeseen perustuen ja säännöllisesti. Lapsi voi saada useampia lapsikohtaisia tukitoimia tuen tarpeidensa mukaisesti. Lapsikohtaisten tukitoimien yhteydessä lapsella on myös oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja.

Lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään tuen tarpeen arvioinnin ja tukea koskevan päätöksen perusteella lapsen etu huomioon ottaen ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen toimipaikassa⁹³. Tukitoimien toteuttaminen kuvataan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa⁹⁴.

Säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä toteutetaan lapsen esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä tai pienryhmässä. Säännöllinen erityisopettajan antama opetus on pitkäkestoista, esimerkiksi lukukauden tai -vuoden pituinen jakso.

Esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä toteutettaessa lähtökohtana erityisopettajan antaman opetuksen suunnittelemiselle ovat lapsen yksilölliset tarpeet. Kun erityisopettajan opetus annetaan pienryhmässä, tarkoitetaan pienryhmällä sellaista esiopetusryhmää, joka on muodostettu lapsikohtaisen tuen toteuttamiseksi ja erityisopettajan antaman opetuksen mahdollistamiseksi. Pienryhmän koko on paikallisesti määriteltävissä. Erityisopettajan antama opetus lapsikohtaisena tukitoimena voidaan toteuttaa myös yksilöopetuksena, jos se on lapsen tuen tarpeiden kannalta tarkoituksenmukaista.

Erityisopettajan opetus pienryhmässä toteutetaan kokoaikaisesti. Pienryhmä voi olla erityisryhmä tai pienennetty esiopetusryhmä, johon lapsi osallistuu esiopetuksen ajan.

Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus.

Lapsikohtaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut ja apuvälineet mahdollistavat lapsen osallistumisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaiseen opetukseen.

Tulkitsemispalveluilla tarkoitetaan viittomakielellä tai muilla kommunikaatiomenetelmillä annettavia tulkitsemispalveluita. Oikeus tulkitsemispalveluun on lapsilla, joilla on kuulovamma, kuulonäkövamma tai puhevamma, ja jotka tarvitsevat palvelua esiopetukseen osallistumiseksi. Tulkitsemispalvelut järjestetään lapsen tarpeiden mukaan.

Lapsikohtaiset avustajapalvelut tulevat kyseeseen tilanteessa, jossa muut oppimista ja osallistumista tukevat järjestelyt ja ryhmäkohtainen avustava henkilöstöresurssi eivät tue lapsen yhdenvertaista osallistumista esiopetukseen. Lapsikohtainen avustaja tukee lapsen osallistumista ryhmän toimintaan yhdessä ryhmän muun henkilöstön kanssa. Avustaja voi esiopetustoiminnan aikana auttaa myös muita lapsia, jotta esiopetuksen opettaja voi opettaa lasta hänen yksilölliset tarpeensa huomioiden.

Apuvälineillä tarkoitetaan esiopetukseen osallistumisen edellyttämiä tarpeellisia apuvälineitä, joiden avulla tuetaan lapsen mahdollisuuksia oppia ja toimia esiopetusryhmässä opetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Opetukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet järjestetään lapsen tarpeiden mukaan hänen käyttöönsä ryhmä- ja henkilökohtaisesti. Apuvälineet ovat osa opetusvälineitä. On tärkeää, että lapsen kanssa työskentelevät voivat perehtyä opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat tarvittaessa lasta

⁹² Perusopetuslaki 20 c § (1090/2024)

⁹³ Perusopetuslaki 20 c §

⁹⁴ Perusopetuslaki 20 e § (1090/2024)

ja huoltajaa näiden käytössä. Lääkinnälliseen kuntoutukseen⁹⁵ tarvittavia apuvälineitä ei järjestetä lapsikohtaisena tukitoimena.

Lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisessa tulee tehdä opettajien ja esiopetusryhmän muun henkilöstön välistä yhteistyötä⁹⁶, ja se voi edellyttää erityisopettajan konsultaatiota. Tukitoimien suunnittelussa voidaan hyödyntää myös muiden asiantuntijoiden kuin esiopetuksen toimipaikan erityisopettajan konsultaatiota. Tästä päätetään opetuksen järjestäjän ohjeiden mukaisesti.

Monialaista yhteistyötä tehdään tarvittaessa lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tämä ei kuitenkaan ole edellytys tukitoimien toteuttamiselle.

Esiopetuksen henkilöstön on tehtävä monialaista yhteistyötä erityisesti silloin, kun lapsikohtaiset tukitoimet eivät tue lasta ja hänen kokonaistilannettaan riittävästi tai haastava tilanne olisi riski lapsen fyysiselle tai psyykkiselle terveydelle tai sosiaaliselle hyvinvoinnille. Lapsikohtaiset tukitoimet esiopetuksen henkilöstön toteuttamina kohdentuvat aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen eivätkä korvaa sosiaali- ja terveystalvveluja.

Naantalissa

Lapsen tuki suunnitellaan ensisijaisesti ryhmään järjestettävänä tukitoimina. Mikäli oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot eivät vastaa lapsen tarpeisiin riittävällä tavalla, lapsella on oikeus saada viipymättä lapsikohtaisia tukitoimia.

Esiopetuksessa lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista havainnoidaan säännöllisesti kaikissa arjen tilanteissa. Tiimin käytössä on tarvittaessa havainnointivihko, johon kirjataan lapsesta ja hänen kehityksestään tehtyjä havaintoja. Havainnoinnin tukena voidaan hyödyntää Valssi-työkaluja, jotka sisältävät pedagogiikan eri osa-alueisiin liittyviä havainnointimenetelmiä, esimerkiksi leikin havainnointia varten. Havainnointiin osallistuu koko tiimi. Saatujen havaintojen pohjalta ryhmän toimintaa, oppimisympäristöä ja tavoitteita kehitetään laadukkaan arkipedagogiikan keinoin.

Ryhmäkohtaisten tukitoimien suunnittelua, toteutusta ja arviointia tehdään yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Samalla arvioidaan tukitoimien riittävyyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja monipuolisuutta. Vastuu ryhmäkohtaisen tuen riittävyyden arvioinnista ja tuen mahdollisen laajentamisen käynnistämisestä on esiopetusryhmän opettajalla yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi käynnistyy, kun esiopetusryhmässä työskentelevä henkilöstön jäsen tai lapsen huoltaja tuo tuen tarpeen esiin. Lapsikohtaisen tuen tarve arvioidaan moniammatillisessa yhteistyössä. Asia käsitellään kaupungin varhaiskasvatuksen erityisopettajien tapaamisessa, jossa arvioidaan lapsen tuen tarve ja määritellään tarvittavien tukitoimien laajuus. Tällä toimintatavalla varmistetaan lasten yhdenvertainen oikeus tukeen koko kaupungin alueella. Mikäli arvioinnin perusteella lapsi tarvitsee lapsikohtaisia tukitoimia, edetään tuen suunnitteluun ja päätöksentekoon. Lapsikohtaisen tuen päätöksen esiopetuksessa tekee varhaiskasvatusjohtaja erityisopettajan esityksen perusteella.

Lapsen ja huoltajien näkemykset huomioidaan lapsikohtaisia tukitoimia suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa lapsen edun mukaisesti. Lasta ja hänen huoltajiaan kuullaan tuen tarpeen arvioinnissa, tukimuotojen suunnittelussa sekä tavoitteiden asettamisessa. Tarvittaessa arviointiin ja suunnitteluun osallistuvat myös opiskeluhoollon toimijat tai muu lapsen moniammatillinen verkosto.

Lapsikohtaisia tukitoimia suunniteltaessa huomioidaan lapsen yksilölliset tuen tarpeet. Lapsikohtaisia tukitoimia ovat erityisopettajan antama opetus pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä sekä tulkitsemis-, avustaja- ja apuvälinepalvelut. Tulkitsemispalveluja voivat tarvita esimerkiksi kuulovammaiset lapset. Avustajapalveluja voidaan järjestää lapsille, joiden toimintakykyyn vaikuttavat esimerkiksi sairaus, vamma tai muu erityinen tuen tarve. Lapsikohtaiset tukimuodot kirjataan lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamista koskevaan suunnitelmaan. Kirjaukset tehdään Päikky-toiminnanohjausjärjestelmään. Tuen

95 Terveystenhuoltolaki 29 § (1326/2010)

96 Perusopetuslaki 20 c §

tarvetta, tavoitteita ja tukimuotojen vaikuttavuutta arvioidaan säännöllisesti esiopetuksen arjessa. Kirjaukset päivitetään vähintään kerran lukukaudessa.

5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen omat mielipiteet on selvitettävä⁹⁷ ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsen huoltajille tai muulle lailliselle edustajalle on annettava mahdollisuus osallistua⁹⁸ lapsen tukitoimien tarpeen arviointiin.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa⁹⁹ on selvitettävä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarve, toteutetut opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä mahdollisesti toteutetut lapsikohtaiset tukitoimet. Näiden perusteella arvioidaan, mitkä ovat lasta parhaiten tukevat tukitoimet. Arvioinnissa saa käsitellä ainoastaan tukitoimien suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tarpeellista tietoa.

Poissaolot tai opetuskielen oppimisen varhainen vaihe eivät voi lähtökohtaisesti olla peruste lapsikohtaiselle tuen tarpeelle. Käyttäytymisellä reagoivien lasten tukemiseksi käytetään ensisijaisesti ryhmäkohtaisia tukimuotoja. Lasta voidaan tukea myös lapsikohtaisilla tukitoimilla, jos se on lapsen edun mukaista.

Tuen tarpeen arvioinnista vastaa esiopetuksen opettaja¹⁰⁰. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat tekevät arviointia yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen tarpeen arviointiin.

Jos lapsen tuen tarpeen arviointi edellyttää monialaista osaamista, osallistuvat tukitoimien tarpeen arviointiin tarvittaessa lisäksi opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai muut asiantuntijat¹⁰¹. Lapsen asioissa moniammatillista ja monialaista yhteistyötä tehdään aina ensisijaisesti perheen sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain¹⁰² mukaisten opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisten kanssa. Huoltajan suostumuksella lapsen tuen tarpeen arviointiin voidaan pyytää muita asiantuntijoita sosiaali- ja terveyspalveluista¹⁰³. Monialainen yhteistyö tukee lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioimista. Monialainen yhteistyö tai lääketieteellisen lausunnon tai tarkan diagnoosin saaminen päätöksen liitteeksi ei ole edellytys tuen suunnittelulle, toteuttamiselle tai tukea koskevan päätöksen tekemiselle.

Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa saanut pedagogisia, rakenteellisia tai hoidollisia tuen muotoja¹⁰⁴ tai tukipalveluita¹⁰⁵, näiden toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto huomioidaan arvioitaessa lapsikohtaisten tukitoimien tarvetta esiopetuksessa. Mikäli lapsi on saanut tulkitsemispalveluita tai apuvälineitä varhaiskasvatuksessa, ja tarve jatkuu lapsen siirtyessä esiopetukseen, nämä lapsikohtaiset tukitoimet voidaan aloittaa ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista. Mikäli lapsi on saanut säännöllistä tai kokoaikaista erityisopettajan antamaa opetusta tai lapsikohtaista avustamispalvelua varhaiskasvatuksessa, ja tukipalvelu on vastannut lapsen tarpeita ja on lapsen edun mukainen, voidaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi aloittaa jo ennen esiopetuksen alkamista.

Naantalissa

97 Perusopetuslaki 20 d § (1090/2024)

98 Perusopetuslaki 20 d §

99 Perusopetuslaki 20 d §

100 Perusopetuslaki 20 d §

101 Perusopetuslaki 20 d §

102 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

103 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

104 Varhaiskasvatustalaki 15 b § (1183/2021)

105 Varhaiskasvatustalaki 15 c § (1183/2021)

Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi alkaa henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi. Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset kuullaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin. Tarvittaessa tuen määrittämiseen osallistuu myös monialainen asiantuntijajaryhmä.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista arvioidaan säännöllisesti esiopetusvuoden aikana. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuen on laadittava tuen toteuttamista koskeva suunnitelma¹⁰⁶. Suunnitelman laatii esiopetuksen opettaja¹⁰⁷. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat valmistelevat suunnitelman yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä lapsen ja huoltajan tai lapsen muun laillisen edustajan kanssa¹⁰⁸. Suunnitelma voidaan kuitenkin laatia ilman huoltajan myötävaikutusta, mikäli huoltaja näin valitsee.

Suunnitelmasta on käytävä ilmi

- lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuvat tarvittavat lapsikohtaiset tukitoimet
- perustelut siitä, miksi lapsikohtaisia tukitoimia tarvitaan tai ei tarvita
- mahdolliset muut tiedot ja selvitykset, joita tuen tarpeen arvioinnissa on hyödynnetty
- miten lapsikohtaisia tukitoimia toteutetaan
- miten lapsikohtaisten tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan¹⁰⁹.

Lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan oppimista ja esiopetukseen osallistumista tukevat pedagogiset ja rakenteelliset järjestelyt ryhmässä. Tukitoimien toteuttamista suunniteltaessa ja toteutumista arvioitaessa otetaan huomioon lapsen ajatukset ja näkemykset.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä tukea koskevaa päätöstä. Tukea koskeva päätös tehdään suunnitelluista tukitoimista.

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyttä on arvioitava¹¹⁰ tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuoden aikana, lapsen tuen tarpeiden mukaisesti. Tätä useammin se on tarkistettava, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät.

Mikäli lapsi on saanut lapsikohtaisia tukitoimia esiopetuksessa, tuen toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto otetaan huomioon lapsen siirtyessä perusopetukseen. Mikäli lapsella on esiopetuksessa ollut käytössä henkilökohtaisia apuvälineitä, hän on saanut lapsikohtaisia tulkittamis- tai avustajapalveluita tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti pienryhmässä, tämä tulee huomioida lapsen siirtyessä perusopetukseen. Oppilaskohtaisten tukitoimien tarve arvioidaan siirtymävaiheessa ja tuen toteuttaminen suunnitellaan yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Perusopetuksessa oppilaalle laaditaan tuen toteuttamista koskeva suunnitelma ja tehdään tukea koskeva päätös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti¹¹¹.

106 Perusopetuslaki 20 e §

107 Perusopetuslaki 20 e §

108 Perusopetuslaki 20 e §

109 Perusopetuslaki 20 e §

110 Perusopetuslaki 20 e §

111 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

Monialainen yhteistyö ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten kanssa lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnissa voi tukea lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemista. Yhteistyö ei ole kuitenkaan edellytys tukitoimista tehtävän päätöksen tekemiselle. Lausunnosta voi olla apua opetuksen järjestäjälle päätöksen tekemisessä. Esiopetuksen henkilöstön antama tuki kohdentuu aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen, eikä päätös voi perustua ainoastaan psykologiseen tai lääketieteelliseen arvioon. Opetuksen järjestäminen ja lapsikohtaiset tukitoimet eivät korvaa sellaisia palveluja, joista järjestämisvastuussa on opetuksen järjestäjän sijasta jokin muu taho, kuten hyvinvointialue.

Naantalissa

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuksista. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja tuen muodot kirjataan lapsen esiopetussuunnitelmaan, joka kattaa myös täydentävän varhaiskasvatusajan.

Huolellinen lapsen tuen tarpeiden selvittäminen muodostaa pohjan pedagogiselle suunnittelulle ja toteuttamiselle. Tuen toteutumisessa keskeisessä roolissa ovat lapsen kanssa työskentelevän tiimin sitoutuminen sekä aktiivinen omien toimintatapojen arviointi ja kehittäminen. Lapsen tarvitsemista yksilöllisistä tavoitteista ja tukitoimista keskustellaan ja niitä suunnitellaan verkostotapaamisissa, joihin varhaiskasvatuksen työntekijä kutsuu lapsen huoltajat ja lasta arvioineet ja/tai kuntouttaneet muut toimijat. Lasta kuullaan eli hänen mielipiteensä huomioidaan tapaamisissa.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjataan tavoitteet ja tukitoimet, joita arvioidaan jatkuvasti lapsen arjessa. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tarkastetaan tarpeen mukaan, vähintään kerran vuodessa ja siihen kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveyspalvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen esiopetuksen järjestämisen näkökulmasta.

5.3.3. Tukea koskeva päätös

Opetuksen järjestäjän on tehtävä kirjallinen hallintopäätös¹¹² lapselle annettavista lapsikohtaisista tukitoimista. Päätös tulee tehdä ilman viivytystä, kun tarve lapsikohtaisille tukitoimille on arvioitu ja suunnitelma tukitoimien toteuttamisesta tehty. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia¹¹³.

Opetuksen järjestäjän tulee kuulla lasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa ennen hallintopäätöksen tekemistä hallintolain mukaisesti¹¹⁴. Kuuleminen voidaan toteuttaa joko kirjallisesti tai suullisesti. Opetuksen järjestäjä voi tehdä myönteisen tai kielteisen päätöksen. Päätös on perusteltava hallintolain mukaisesti¹¹⁵. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä tuen tarpeen arviointiin ja suunnitelmaan liittyvät seikat ja mahdolliset muut selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Hallintopäätöstä ei ole tarpeen tehdä, jos huoltajan tai muiden luvussa 5.1 mainittujen henkilöiden aloitteesta huolimatta lapsi ei tuen tarpeen arvioinnin perusteella¹¹⁶ tarvitse lapsikohtaisia tukitoimia, ja tuen tarpeen arviointiin osallistuneet ovat asiasta yksimielisiä. Kielteinen tukea koskeva hallintopäätös tehdään, jos huoltaja sitä vaatii lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnista

¹¹² Perusopetuslaki 20 f § (1090/2024)

¹¹³ Hallintolaki

¹¹⁴ Hallintolaki 34 §

¹¹⁵ Hallintolaki 45 §

¹¹⁶ Perusopetuslaki 20 d §

huolimatta. Jos lapsikohtaisille tukitoimille ei ole tuen tarpeen arvioinnin perusteella lainkaan tarvetta, yksityiskohtaista suunnitelmaa lapsikohtaisen tuen toteuttamisesta ei tarvitse tehdä.

Lapsella ja huoltajalla on oikeus saada asiasta hallintolaissa hallintopäätökselle asetetut vaatimukset täyttävä päätös, johon he voivat hakea oikaisua¹¹⁷. Hallintopäätös lapsikohtaisista tukitoimista voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana¹¹⁸. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

Hallintopäätöksessä on määrättävä lapsikohtaisista tukitoimista lapsen tuen tarpeen arvioinnin ja sen perusteella laaditun tuen toteuttamista koskevan suunnitelman mukaisesti¹¹⁹. Päätöksessä päätetään lapsen tuen tarpeen mukaisesti seuraavista asioista:

- säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä
- kokoaikainen erityisopettajan antama opetus pienryhmässä
- tulkitsemispalvelut
- avustajapalvelut
- apuvälineet

Päätös sisältää vain ne perusopetuslain¹²⁰ mukaiset lapsikohtaiset tukitoimet, joita lapsikohtaisen tuen toteuttaminen edellyttää. Päätöksessä ei kuvata suunnitelmaa lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisesta.

Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä lapsikohtaisia tukitoimia, päätöksen silloin tekee opetuksen järjestäjän esityksestä lapsen asuinkunta¹²¹.

Naantalissa

- Oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä ja ryhmäkohtaisista tukimuodoista ei tehdä hallintopäätöstä.
- Lapsikohtaista tukea koskevan hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatusjohtaja erityisopettajan esityksen perusteella.
- Hallintopäätöksen varhennetusta oppivelvollisuudesta tekee sivistysjohtaja.
- Päätöksen perusopetuksen aloittamisen myöhentämisestä tekee johtava rehtori.
- Hallintopäätöksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti tekee varhaiskasvatusjohtaja.

Esiopetuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa ennen päätöksen tekemistä.

5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö

Esiopetus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista opetusta, kasvatusta sekä tarvitsemaansa tukea. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

117 Perusopetuslaki 42 § (959/2015) ja Hallintolaki 46 § (581/2010)

118 Perusopetuslaki 20 f §

119 Perusopetuslaki 20 e §

120 Perusopetuslaki 20 c §

121 Perusopetuslaki 20 f §

5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu, kun lapsi tarvitsee tukea oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille kerrotaan oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä, sekä lapsen oikeudesta ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin ja tarvittaessa lapsikohtaisiin tukitoimiin.

Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitykseensä sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä otetaan huomioon.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan, kun lapsella ilmenee oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyviä tuen tarpeita tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajille kerrotaan, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun¹²². Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Opiskeluhoito luku 6).

Naantalissa

Erityisopettajat osallistuvat alueensa tai ryhmänsä vanhempainiltoihin. Tilaisuuksissa esitellään, mitä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki tarkoittaa käytännössä. Huoltajille kerrotaan ryhmäkohtaisista tukimuodoista sekä lapsikohtaisen tuen prosessista. Lisäksi käsitellään opiskeluhuollon mahdollista osallistumista tilanteissa, joissa lapsen tai ryhmän oppiminen, hyvinvointi tai esiopetukseen osallistuminen sitä edellyttää.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa sekä lapsi että huoltajat osallistuvat tuen tarpeen arviointiin. Tavoitteena on varmistaa yhteinen ymmärrys lapsen vahvuuksista, tuen tarpeista ja tarkoituksenmukaisista tukitoimista.

Esiopetuksen poissaolokäytännöistä viestitään välittämisen, osallisuuden, ryhmään kuulumisen kokemuksen sekä lapsen myönteisen esiopetukseen kiinnittymisen näkökulmista. Huoltajia kannustetaan olemaan matalalla kynnyksellä yhteydessä esiopetuksen henkilöstöön, mikäli lapselle kertyy poissaoloja tai hänellä on haasteita osallistua esiopetukseen.

Keväällä 2025 tulevien esiopetusikäisten lasten huoltajat osallistuivat oppimisen tuen uudistusta koskevaan kyselyyn. Kaikki kyselyyn vastanneet pitivät tärkeimpinä asioina esiopetusryhmän ryhmäytymistä sekä turvallisen ilmapiirin luomista ryhmään. Myös yhteisiä ja johdonmukaisia toimintatapoja pidettiin erittäin tärkeinä. Vastauksista nousi esiin myös huoltajien näkemys lapsiryhmän koon, riittävien henkilöstöresurssien sekä henkilöstön osaamisen merkityksestä lapsen oppimisen, hyvinvoinnin ja esiopetukseen osallistumisen tukemisessa.

5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö

Esiopetuksessa tehdään sekä moniammatillista että monialaista yhteistyötä. Moniammatillista yhteistyötä on esiopetuksen eri ammattiryhmien yhteistyö, joka yhdistää eri ammattiryhmien tiedot ja taidot. Moniammatillinen yhteistyö on keskeistä lapselle sopivien oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi.

Monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan eri hallinnonalojen ammattilaisten yhteen kokoavaa ja niiden rajat ylittävää toimintaa ja yhteistyötä. Yhteistyötä tehdään ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ml. lastenneuvola) kanssa. Muita keskeisiä yhteistyötahoja ovat muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, kuten terapiapalvelut, kasvatus-

ja perheneuvonta sekä lastensuojelu. Mikäli lapsella on esimerkiksi terveydentilasta, sosiaalisista olosuhteista tai muusta syystä johtuen elämässä tilanne, joka vaikuttaa hänen oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen, esiopetuksen henkilöstö tekee suunnitelmallista monialaista yhteistyötä. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tiedonsiirtoa koskevia säännöksiä¹²³.

Lapsi saattaa tarvita esiopetuksen aikana pitkäaikaissairauden hoitoon, lääkitykseen ja/tai ruokavalioon liittyviä järjestelyjä. Terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi esiopetuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Esiopetuksen toimipaikassa tehdään tarvittaessa monialaista yhteistyötä liittyen terveydenhuollon järjestämään ja toteuttamaan lääkinnälliseen kuntoutukseen ja apuvälineiden käyttöön. Esiopetuksen henkilöstö ei vastaa lapsen kuntoutuksen toteuttamisesta, mutta tekee tarpeen mukaista yhteistyötä lasta kuntouttavien ammattilaisten kanssa. Yhteistyössä tulee sopia selkeästi vastuut ja periaatteet, miten lapsen kuntoutuksen toteutus yhteensovitetään esiopetuksen järjestämisen kanssa. Kuntoutuksen järjestelyissä tulee huomioida aina lapsen etu.

Naantalissa

Esiopetusyksikön arjessa toteutuu moniammatillinen yhteistyö päivittäin eri ammattiryhmien kesken. Esiopetuksen moniammatilliseen tiimiin kuuluu koko esiopetusryhmän henkilöstö. Moniammatilliseen tiimiin voi kuulua myös ryhmässä työskentelevä erityisopettaja tai varhaiserityiskasvatuksen lastenhoitaja. Jokaisella alueella työskentelee oma konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja, joka konsultoinnin lisäksi osallistuu aktiivisesti yksiköiden arkeen.

Lisäksi Naantalin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tukena toimii tarvittaessa nopean tuen tiimi eli NOPPA-tiimi. Tiimiin kuuluu varhaiskasvatuksen erityisopettaja, varhaiskasvatuksen sosionomi ja varhaiskasvatuksen lastenhoitaja. Noppa-tiimin työskentelyjakso koostuu muun muassa lapsiryhmän havainnoinnista, keskusteluista ja hyvän vahvistamisesta. Noppatiimin kanssa pohditaan yhdessä keinoja ja menetelmiä arjen sujuvoittamiseksi.

Noppa-tiimi tukee henkilöstöä muun muassa seuraavissa teemoissa:

- Ennakointi ja selkeä päivärytmi
- Siirtymätilanteet
- Yhteistyö perheiden kanssa
- Erilaisiin tuen tarpeisiin vastaaminen ryhmätasolla
- Ryhmädynamiikan ja kaveritaitojen tukeminen
- Tiimin yhteisten toimintatapojen vahvistaminen
- Leikkitaitojen tukeminen
- Lasten vuorovaikutus- ja tunnetaitojen tukeminen

Varsinais-Suomen Hyvinvointialue Varha osoittaa esiopetusyksikölle koulukuraattorin, koulupsykologin ja kouluterveydenhoitajan, joiden kanssa esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä. Puhe- toiminta- tai fysioterapeutin kuntoutusta saavien lasten osalta tehdään yhteistyötä terapeuttien ja huoltajien kanssa. Sosiaalihuollon neuvontaa, ohjausta ja palveluntarpeen arviointia tekee Soihtu-tiimi.

Mikäli lapsen kehityksen ja oppimisen tueksi tarvitaan tarkempaa arviota, keskustellaan havainnoista huoltajien kanssa. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettaja on huoltajien luvalla yhteydessä monialaiseen lasten kuntoutus- ja arviointiryhmään (MONARK).

5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä

5.5.1. Varhennettu oppivelvollisuus

Varhennetun oppivelvollisuuden tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisvalmiuksia niin, että hänellä on mahdollisuus oppia ja kehittyä täyteen potentiaaliinsa. Esiopetuksen alkamista varhennetaan ja oppivelvollisuus alkaa vuotta säädettyä aikaisemmin¹²⁴, jos lapsen arvioidaan tarvitsevan enemmän aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi oppimiskykyyn ja kokonaiskehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi. Tällöin lapselle tehdään päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta¹²⁵.

Vamma voi tarkoittaa esimerkiksi näkö- tai kuulovammaisuutta, kehitysvammaisuutta, vaikeita kehityshäiriöitä tai laaja-alaisia oppimisen vaikeuksia. Mikäli lapsella on pitkäaikaissairaus, joka vaikuttaa lapsen kognitiivisiin taitoihin ja toimintakykyyn, voi se olla syy varhennettuun oppivelvollisuuteen. Sellainen pitkäaikaissairaus, joka ei vaikuta lapsen oppimiskykyyn, voidaan huomioida oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä, kuten avustajan työskentelyllä ryhmässä. Tällöin varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätökselle ei ole perusteita. Toimintakyvyn rajoite tarkoittaa päivittäiseen selviytymiseen, osallisuuteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, jotka aiheuttavat lapselle osallisuuden esteitä tai laajoja avun ja tuen tarpeita.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna kuin lapsi täyttää 6 vuotta, ja hänellä on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta¹²⁶. Tällöin esiopetus voi kestää kaksi vuotta lapsen ollessa 5- ja 6-vuotias. Lapsen tulee osallistua esiopetukseen, joka kuuluu oppivelvollisuuteen¹²⁷. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi esiopetukseen 5-vuotiaana. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa varhennetusta oppivelvollisuudesta.

Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Jos lapsi ei ole varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa, varhennetusta oppivelvollisuudesta päättää lapsen asuinkunta. Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta voidaan tehdä myös huoltajan aloitteesta. Päätös tehdään lapsen ollessa varhaiskasvatus- tai esiopetusikäinen. Päätöstä ei voi tehdä perusopetuksen alkamisen jälkeen.

Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Arvioitaessa varhennetun oppivelvollisuuden tarvetta lapselle, tulisi vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista, jotta saadaan kokonaiskuva lapsen tuen tarpeista ja oppimisen edellytyksistä. Yhteistyö on tärkeää, jotta lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen muodostaa lapsen edun mukaisen jatkumon.

Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa hallintopäätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Päätöksenteon kannalta olennaista on, että lausunnosta tai selvityksestä käy ilmi, miksi lapsi hyötyisi varhennetusta oppivelvollisuudesta. Päätöstä tehtäessä voidaan myös hyödyntää terveydenhuollon kanssa yhteisesti aiemmin tai arvioinnin aikana muodostettua näkemystä lapsen tilanteesta. Päätös tehdään aina perustuen lapsen tilanteen kokonaisarviointiin, hänen vahvuuksiinsa ja yksilöllisen tuen tarpeisiinsa. Varhennettua oppivelvollisuutta koskeva hallintopäätös tulee perustella ja mahdollinen lausunto tai muu vastaava selvitys liitetään päätökseen.

¹²⁴ Oppivelvollisuuslaki 2 §

¹²⁵ Oppivelvollisuuslaki 2 §, varhennetun oppivelvollisuuden mukaisia päätöksiä voi valmistella 1.10.2025 alkaen ja päätökset voi ratkaista 1.8.2026-31.8.2026 välillä

¹²⁶ Perusopetuslaki 26 a §

¹²⁷ Oppivelvollisuuslaki 3 §

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneelle lapselle tulee tehdä tukea koskeva päätös¹²⁸, joka tehdään lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin¹²⁹ ja lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman¹³⁰ mukaisesti. Tukea koskevassa päätöksessä päätetään tarvittavista lapsikohtaisista tukitoimista, ja tukitoimiin tulee sisältyä joko säännöllinen erityisopettajan opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä tai kokoaikainen erityisopettajan opetus pienryhmässä.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen

Kun lapsella on varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätös ja tuen tarve jatkuu perusopetuksessa, lapsen opetus järjestetään siten, että oppilaalla on oikeus perusopetuksessa aloittaessaan oppilaskohtaisiin tukitoimiin ja tarvittaessa perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiseen. Jos oppilaskohtaisten tukitoimien ja perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen ovat riittämättömiä ja lapsi ei oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi kykene perusopetuksessa opiskelemaan oppiaineita, opetus voidaan järjestää toiminta-alueittain.

Esi- ja perusopetuksen henkilöstö tekee moniammatillista ja monialaista yhteistyötä, kun arvioidaan perusopetukseen siirtyvän varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen lapsen opetuksen järjestämistä ja tukitoimia perusopetuksessa. Tällöin hyödynnetään mahdollisia varhennettua oppivelvollisuutta varten annettuja lausuntoja tai muuta lapsen tilanteen arvioimisen tueksi jo aiemmin tehtyä tai arvioinnin yhteydessä tehtävää yhteistyötä terveydenhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Arvioitaessa opetuksen järjestämistä perusopetuksessa tulee lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista lapsen kokonaistilanteen ymmärtämiseksi. Perusopetuksen järjestämistä ja oppilaskohtaisia tukitoimia koskeva arviointi perustuu arvioon oppimäärän tavoitteista suoriutumisen ja opetukseen osallistumisen edellyttämien tukitoimien tarpeesta ja opetuksen järjestämisen tarkoituksenmukaisuudesta. Tietty lääketieteellinen diagnoosi ei automaattisesti tarkoita tiettyjen tukitoimien toteuttamista tai päätöstä perusopetuksen järjestämisestä oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella¹³¹. Arviointiin perustuvaa tukea koskevaa päätöstä ei tehdä ainoastaan lääketieteelliseen arvioon pohjautuen, koska perusopetuksessa opetushenkilöstön tuki kohdentuu aina oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseen ja tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle oppilaalle opetussuunnitelman tavoitteiden ja perusopetuksen oppimäärän saavuttaminen sekä opetukseen osallistuminen.

Varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätöksen saaneen lapsen perusopetuksen aloitusta myöhennetään vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten (kts. luku 5.5.5). Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että lapsi ei ole sairaudesta johtuen osallistunut lainkaan tai juuri lainkaan esiopetukseen, ja esiopetukseen osallistumisen katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

Naantalissa

Oikeus varhennettuun oppivelvollisuuteen on lapsilla, joiden arvioidaan tarvitsevan enemmän aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi oppimiskykyyn ja kokonaiskehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi. Aloite varhennetun oppivelvollisuuden tarpeen arvioinnista voi tulla varhaiskasvatuksesta, lapsen huoltajalta tai terveydenhuollon asiantuntijalta.

Lapsen ryhmän opettaja ja erityisopettajat keskustelevalt huoltajien kanssa varhennetun oppivelvollisuuden mahdollisuudesta. Huoltajan kanssa käydyn keskustelun perusteella erityisopettaja valmistelee selvityksen varhennetun oppivelvollisuuden tarpeesta lapsen vasaun.

128 Perusopetuslaki 20 f §

129 Perusopetuslaki 20 d §

130 Perusopetuslaki 20 e §

131 Perusopetuslaki 20 i § (1090/2024)

Lapsen tarve varhennettuun oppivelvollisuuteen arvioidaan monialaisessa yhteistyössä. Yhteistyö perusopetuksen kanssa tapahtuu jo valmisteluvaiheessa ja erityisopettaja on yhteydessä perusopetuksen konsultoivaan erityisopettajaan. Arvioinnissa voidaan hyödyntää lapsesta laadittuja psykologisia, lääketieteellisiä tai muita asiantuntijalausuntoja ja selvityksiä, mutta ne eivät ole edellytys päätöksen tekemiseksi. Arvioinnin tavoitteena on muodostaa kokonaiskuva lapsen oppimisen edellytyksistä, vahvuuksista ja tuen tarpeista sekä arvioida, hyötyisikö lapsi varhennetusta oppivelvollisuudesta.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätös tehdään sinä vuonna, kun lapsi täyttää 5-vuotta, mikäli tarve siihen on tiedossa. Jos tarve ilmenee myöhemmin, voi esityksen tehdä sen jälkeenkin, mutta viimeistään sinä vuonna, kun lapsi täyttää 6-vuotta.

Päätösesityksen varhennetusta oppivelvollisuudesta tekee varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Päätösesitys sisältää lapsikohtaisen tuen arvioinnin ja suunnitelman. Kopiot mahdollisista lausunnoista toimitetaan päätöksen tekijälle. Lasta ja huoltajia kuullaan hallintolain mukaisesti ennen päätöksen tekemistä. Kuuleminen kirjataan lapsen vasuun Päikyssä. Lapsikohtaiseen tuen arvioon ja suunnitelmaan kirjataan esitysvaiheessa tieto, osallistuuko lapsi huoltajan päätöksestä esiopetukseen 5-vuotiaana.

Lapselle tehdään samanaikaisesti päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta ja lapsikohtaisesta tuesta. Päätöksen varhennetusta oppivelvollisuudesta tekee sivistysjohtaja. Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen ensimmäinen ja toinen esiopetusvuosi toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman mukaisesti.

Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta lapsen tuen tarve arvioidaan varhaiskasvatuslain mukaisesti. Mikäli lapsella ei ole päätöstä erityisestä tuesta ja hän osallistuu esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, päätös tehdään samanaikaisesti varhennetun oppivelvollisuuden kanssa.

Kun lapsi aloittaa perusopetuksessa, hänen tuen tarpeensa arvioidaan. Esiopetuksen tehtävänä on huolehtia, että opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto siirtyy perusopetukseen.

5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen sairaalaopetus

Lapsen vakava sairaus tai vaikea elämäntilanne edellyttää erityistä pohdintaa esiopetuksen järjestämisessä ja tarvittavan tuen suunnittelussa. Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen esiopetus järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹³². Sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle lapselle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista.

Hoidosta vastaavan sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevalle lapselle esiopetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua. Sairaalaopetusta tulee järjestää, jos esiopetusta ei muutoin pystytä järjestämään lapsen edun mukaisesti. Myös kunnat, joissa sijaitsee erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää sairaalaopetusta erikoissairaanhoidossa olevalle lapselle.

Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja lapsen opetuksen järjestäjä sekä lapsen kotikuntalain mukainen kotikunta taikka kotikunnattoman lapsen asuinkunta sopivat yhdessä lapsen esiopetuksen järjestämisestä¹³³. Esiopetuksen järjestämisestä on kuultava lasta, hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaa sekä lapsen opetuksen järjestäjää ja opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisia. Jos lapsen opetuksen

¹³² Perusopetuslaki 4 a § (1090/2024)

¹³³ Perusopetuslaki 4 a §

järjestäjä on eri kunta kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa on kuultava¹³⁴. Jos yhteisymmärrykseen ei päästä, hallintopäätöksen tekee sairaalan sijaintikunta¹³⁵.

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan on varsinaisen sairaalaopetuksen lisäksi järjestettävä konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹³⁶. Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu kohdennetaan ensisijaisesti opettajille, sillä konsultaatiolla tarkoitetaan ammattilaisten ja asiantuntijoiden välistä neuvottelua ratkaisun löytämiseksi tai neuvon saamiseksi.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tehtävänä on tarjota henkilöstölle konsultatiivista tukea lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Palvelua järjestetään sellaisissa tilanteissa, joissa tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi tai tekemiseksi muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevien lasten esiopetukseen¹³⁷. Konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua on järjestettävä myös muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidon potilaana jo olevien lasten opetuksen järjestämiseen.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tarkoituksena on vahvistaa opettajien ja muun henkilöstön osaamista ja vahvistaa varhaista tukea osana esiopetuksen toimintakulttuuria. Lisäksi konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu vahvistaa sairaalaopetuksen ja esiopetuksen henkilöstön moniammatillisen ja monialaisen yhteistyön rakenteita. Oikea-aikaisella palveluiden antamisella lapsen omassa esiopetusryhmässä voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja tukea esiopetukseen osallistumista.

Opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki esiopetuksen järjestämiseksi¹³⁸. Mikäli opetuksen järjestäjä on muu kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta tai ilman kotikuntaa olevan lapsen asuinkunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa tulee kuulla. Sairaalaopetuksen päättyessä lapsi jatkaa siinä esiopetuksen toimipaikassa, johon hän kuului ennen sairaalaopetuksen järjestämistä.

Naantalissa

Lasten, jotka eivät ole erikoissairaanhoidon asiakkaita, tuen tarpeisiin liittyvä konsultaatio toteutetaan ensisijaisesti kaupungin omien konsultoivien varhaiskasvatuksen erityisopettajien kautta. Mikäli lapsen tilanteessa arvioidaan tarvittavan sairaalaopetuspalveluiden asiantuntemusta, voidaan konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua hyödyntää kaupungin omien asiantuntijoiden konsultaation lisäksi. Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun käytöstä sovitaan konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja opetuksen järjestäjän kanssa.

Mikäli lapsi on erikoissairaanhoidon asiakkaana, tehdään lapsen esiopetuksen järjestämispaikan ja sairaalakoulun välillä tiivistä monialaista yhteistyötä lapsen oppimisen, hyvinvoinnin ja tuen järjestämiseksi. Mahdollisesta sairaalaopetuksesta sekä konsultatiivisista sairaalaopetuspalveluista vastaa Turun kaupungin opetustoimen alainen Kiinanmyllyn koulu.

134 Perusopetuslaki 4 a §

135 Perusopetuslaki 4 a §

136 Perusopetuslaki 4 a §

137 Perusopetuslaki 4 a §

138 Perusopetuslaki 4 a §

5.5.3. Muut opetuspalvelut

Lapsi voi saada esiopetuksen aikana myös muita opetuspalveluita, mikäli lapsi tarvitsee niitä esiopetukseen osallistumisen tueksi. Muut opetuspalvelut ovat lapselle maksuttomia palveluja¹³⁹ vastaavalla tavalla kuin tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet. Muiden opetuspalveluiden järjestämistavasta päättää opetuksen järjestäjä, ja palvelun järjestämisestä tehdään hallintolain mukainen päätös.

5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä

Lapsen esiopetus voidaan järjestää osittain toisin kuin perusopetuslaissa ja -asetuksessa¹⁴⁰ säädetään ja määrätään, jos se on perusteltua lapsen terveydentilaan liittyvästä syystä. Esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairaus voi estää tai vaikeuttaa lapsen osallistumista esiopetuksessa järjestettävään opetukseen. Esiopetukseen osallistumisajan lyhentäminen tai esiopetuksen poikkeava järjestäminen ei ole mahdollista ilman päätöstä esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä. Hallintopäätös tulee tehdä aina, jos poikkeaminen ei ole tilapäinen tai vähäinen.

Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti. Päätös voidaan tehdä vain lapsen tilanteesta johtuvilla, terveydentilaan liittyvillä syillä. Terveydentilan arvioivat terveydenhuollon ammattilaiset. Hallintopäätöstä varten tarvitaan asiantuntijalausunto esiopetukseen osallistumiseen vaikuttavasta tilanteesta, joka liitetään huoltajan hakemukseen. Koska kysymyksessä on opetuksen järjestäjän päätös, tulee päätöksen tekijän aina arvioida lapsen kokonaistilanne myös pedagogisesti eli miten lapsen oikeus esiopetukseen mahdollistuu. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä tehdään aina tapauskohtaisesti yksittäisen lapsen tilanteen perusteella. Päätöksen on oltava lapsen edun mukainen.

Esiopetuksen poikkeavaa järjestämistä koskevassa päätöksessä on yksilöitävä, miten lapsen esiopetus poikkeaa perusopetuslaissa, -asetuksessa ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa säädetystä ja/tai määrätystä. Päätöksessä tulee käydä ilmi päätöksen voimassaoloaika. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä on voimassa määräajan, enintään lukuvuoden. Jos lapsen saama esiopetuksen määrä alittaa esiopetuksen vähimmäistuntimäärän 700 tuntia tai jos päätös koskee esiopetuksen järjestämispaikkaa, ratkaisun toimivuutta tulee säännöllisesti arvioida. Kaikki päätöksessä päätetyt asiat tulee perustella.

Naantalissa

Mikäli lapsen terveydentila edellyttää esiopetukseen osallistumisajan lyhentämistä tai muita poikkeavia järjestelyjä, huoltaja hakee opetuksen järjestäjältä päätöstä esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti. Päätöstä valmisteltaessa arvioidaan, miten lapsen oikeus esiopetukseen voidaan toteuttaa lapsen edun mukaisesti. Lapsen tilanteen arvioimiseksi tehdään yhteistyötä huoltajien sekä tarvittaessa lapsen verkostojen ja opiskeluhoollon kanssa.

Hallintopäätös tehdään aina silloin, kun poikkeavat järjestelyt eivät ole luonteeltaan tilapäisiä tai vähäisiä. Päätöksessä määritellään, miltä osin esiopetuksen järjestäminen poikkeaa valtakunnallisista määräyksistä. Päätökseen kirjataan myös sen voimassaoloaika. Päätös tehdään määräaikaisena, enintään yhdeksi lukuvuodeksi kerrallaan.

Hallintopäätöksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti tekee varhaiskasvatusjohtaja.

¹³⁹ Perusopetuslaki 31 §

¹⁴⁰ Perusopetuslaki 18 § (1090/2024)

5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen

Lapsen perusopetuksen aloittamista voidaan myöhentää vuodella¹⁴¹, jos se on lapsen edun mukaista. Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin. Hakemukseen tulee liittää psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys. Opetuksen järjestäjä tekee myönteisen tai kielteisen hallintopäätöksen. Päätös tulee perustella, ja psykologiset ja mahdolliset lääketieteelliset selvitykset liitetään päätökseen.

Hallintopäätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tulee tehdä vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten. Päätöstä ei voi tehdä esimerkiksi siitä syystä, että perusopetuksessa ei olisi mahdollisuutta vastata lapsen oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeeseen. Päätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tehdään ennen kuin lapsi aloittaa perusopetuksessa.

Kun lapsen perusopetuksen aloitusta on myöhennetty vuodella, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

Naantalissa

Perusopetuksen aloittamisen myöhentäminen on mahdollista, mikäli sen arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. Huoltaja hakee perusopetuksen aloittamisen myöhentämistä opetuksen järjestäjältä. Hakemukseen liitetään psykologinen selvitys sekä tarvittaessa lääketieteellinen lausunto tai muu asiantuntijaselvitys.

Päätöstä valmisteltaessa arvioidaan lapsen valmiuksia perusopetuksen aloittamiseen sekä sitä, mikä ratkaisu parhaiten tukee lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia. Arviointi tehdään yhteistyössä huoltajien sekä tarvittavien asiantuntijoiden kanssa. Mikäli perusopetuksen aloittamisen myöhentämisestä tehdään myönteinen päätös, lapsi jatkaa esiopetuksessa toisen vuoden lähikouluperiaatteen mukaisessa esiopetusryhmässä.

Päätöksen perusopetuksen aloittamisen myöhentämisestä tekee johtava rehtori.

5.6. Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden luku 5 lisätään paikalliseen opetussuunnitelmaan sellaisenaan, ja siihen lisätään paikallisesti päätettävät asiat alla olevan mukaisesti.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan:

- Luvun 5.1 osalta
 - Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset käytännöt ja vastuut
 - Päiväkodin johtajan tai rehtorin vastuut tuen toteuttamisessa
 - Lukuvuosisuunnitelman rakenne tuen järjestämisen osalta sekä laatimisen ja tarkentamisen periaatteet ja vastuut
 - Toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt ja vastuut
 - Esiopetuksen ja esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tuen yhteensovittamisen paikalliset käytännöt
- Luvun 5.2 osalta
 - Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden toteuttaminen, yhteistyörakenteet ja vastuut järjestäjä-, toimipaikka- ja ryhmätasolla
 - Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisen käytännöt ja vastuut
- Luvun 5.3 osalta

- Ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävyyden ja lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointiin ja tukitoimien toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen liittyvät käytännöt ja vastuut
- Tukea koskevan päätöksen valmistelun käytännöt ja vastuut sekä päätöksestä päättämisen vastuu
- Luvun 5.4 osalta
 - Yhteistyökäytännöt huoltajan ja lapsen kanssa lapsikohtaisten tukitoimien arvioinnissa, suunnittelussa ja päätöksenteossa
 - Opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten sekä muiden monialaisen yhteistyön tahojen kanssa tehtävän yhteistyön ja kehittämisen periaatteet
- Luvun 5.5 osalta
 - Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksentekoon ja toteuttamiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut
 - Sairaalaopetuksen järjestämiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut
 - Sairaalaopetuksen konsultaatiopalvelun toteuttamisen yhteistyökäytännöt ja vastuut
 - Lapsen esiopetuksen poikkeavaan järjestämiseen ja päätöksentekoon liittyvät käytännöt ja vastuut
 - Perusopetukseen aloittamiseen vuotta säädettyä myöhemmin kuuluva yhteistyö, käytännöt ja vastuut

6. Opiskeluhoolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa¹⁴² määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisesta.

Tässä luvussa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhoolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia¹⁴³.

Opiskeluhoollolla¹⁴⁴ tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhoolto¹⁴⁵, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhooltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus¹⁴⁶.

Opiskeluhooltoja toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä¹⁴⁷ lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhoolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhooltoja esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhooltopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut¹⁴⁸. Opiskeluhooltopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat¹⁴⁹.

Naantalissa

Naantalin kaupungin opiskeluhooltosuunnitelma sisältää opiskeluhoollon toteuttamisen tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi paikallisella tasolla varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja lukion osalta.

Kuntatasolla Naantalissa toimii opiskeluhoollon ohjausryhmä KUNTO. Perusopetuksen kouluissa, esiopetus mukaan lukien, sekä lukiossa on omat oppilaitoskohtaiset yhteisölliset opiskeluhooltoryhmät. Maijamäen ja Suopellon yläkoulut ja Naantalin lukio muodostavat yhteisen, säännöllisesti kokoontuvan alueellisen hyvinvointitiimin (HYTI). Alakouluissa alueelliseen hyvinvointitiimiin kuuluu koulu ja sille nimetyt esikoulut ja päiväkodit sekä muut varhaiskasvatuksen yksiköt.

Psykologi- ja kuraattoripalvelut

Psykologien ja kuraattoreiden esiopetusikäisten opiskeluhoollon sisältöä ja yhteistyötä edistetään lukukauden aikana kuntien ja Varhan yhteisesti sovitun mallin mukaisesti. Psykologien ja kuraattoreiden työote esiopetusikäisten lasten parissa on ensisijaisesti konsultatiivinen. Jokaiselle esiopetusyksikölle on nimetty kuraattori ja psykologi.

Psykologipalvelut (psykologinen ja kehityspsykologinen näkökulma)

- lapsen hyvinvointi, kehitys ja oppiminen

142 Perusopetuslaki 14 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)

143 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1 § (1225/2020)

144 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

145 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

146 YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

147 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

148 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § ja 4 §

149 Terveystieteidenhuoltolaki (1326/2010) 15 a § (378/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 §

- tunnesäätely ja käyttäytyminen
- psyykkinen hyvinvointi
- tukitoimien arviointi
- jatkotuen tarpeen tunnistaminen
- kriisituki

Koulukuraattorit (sosiaalinen ja psykososiaalinen näkökulma)

- lapsen hyvinvoinnin kokonaisvaltainen arviointi
- perhetilanne
- osallisuus ja turvallisuus
- verkostotyö ja palveluohjaus
- lastensuojeluun liittyvät asiat
- kriisituki

Yksilökohtainen opiskeluhoolto

Yksittäistä lasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa **monialaisessa asiantuntija-ryhmässä (MAR)**. Tapaamisen voi kutsua koolle kuka tahansa perheen kanssa yhteistyötä tekevä työntekijä tai vanhemmat itse. Yksilökohtaisesta opiskeluhoollosta huolehtivaan MAR-ryhmään voi kuulua esimerkiksi esiopettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, koulupsykologi, lapsiperhepsykologi, sosiaalihuollon työntekijät, lastenneuvolan terveydenhoitaja ja/tai koulukuraattori. Ryhmän kokoonpano ja käsiteltävät asiat sovitaan huoltajien kanssa. Tapaamisissa on aina läsnä lapsen huoltaja. Yksilökohtaisen opiskeluhoollon toteutumista seurataan ja arvioidaan esiopetuksen arjessa sekä tarvittaessa seuraavissa tapaamisissa. Yksilökohtaisen opiskeluhoollon toteutumisen yhteydessä voidaan huoltajan suostumuksella myös suunnitella pedagogista tukea.

Lisäksi hyvinvointialueella toimii **monialainen konsultaatio- ja arviointiryhmä (MONARK)**, jossa ammattilaiset konsultoivat toisiaan ja tekevät yhteistä suunnitelmaa lapsen tarvitsemista tutkimuksista ja tukikeinoista huoltajan suostumuksella. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet on sovittu terveys- ja sosiaalipalveluiden kanssa.

Poissaolojen ennaltaehkäisy ja seuranta

Esiopetuspaikan vastaanottamalla vanhemmat sitoutuvat siihen, että lapsi osallistuu säännöllisesti esiopetukseen. Lapsen poissaoloja seuraa esiopettaja. Lapsen sitouttamiseksi esiopetustoimintaan huolehditaan myönteisen kiinnittymisen tukemisesta ja läsnäolon vahvistamisesta esimerkiksi jatkuvan ryhmäytämisen keinoin. Tärkeää on myös ylläpitää yhteyksiä huoltajiin. Esiopettaja ottaa yhteyttä perheeseen viimeistään kolmantena päivänä, jos vanhemmat eivät ole selvittäneet poissaoloa.

Lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen yhteisöllisellä opiskeluhoollolla on tärkeä rooli lapsen koulun kiinnittymisen ja läsnäolon tukemisessa: myönteinen kohtaaminen ja arjen vuorovaikutus, lapsen osallisuuden ja merkityksellisyyden kokemukset sekä ryhmään kuulumisen tunne rakentuvat kouluarjessa. Kouluun siirryttäessä lapsen koululäsnäoloa seurataan osana lapsen hyvinvointia: poissaoloja seurataan lapsen myönteisen kiinnittymisen ja oppimisen näkökulmasta. Läsnäoloa seurataan aktiivisesti.

Yhteistyö huoltajien kanssa

Huoltajia tiedotetaan opiskeluhoollon palveluista. Vanhempainilloissa huoltajien kanssaan keskustellaan opiskeluhoollosta yhteisesti. Heitä kannustetaan tuomaan esille havaintojaan, mielipiteitään ja toiveitaan esiopetuksen toimintaan ja oppilaiden hyvinvointiin liittyvistä asioista. Lisäksi perheille tarjotaan mahdollisuuksia (teemallisiin) vertaistapaamisiin. Lapsikohtaisissa keskusteluissa jokaisen huoltajan kanssa keskustellaan oppilaan hyvinvoinnista ja siihen liittyvistä tarpeista, toiveista ja mahdollisista toimenpiteistä.

Opiskeluhooltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen

Opiskeluhoollon seuranta tapahtuu opiskeluhoollon ohjausryhmässä (KUNTO) vuosittain. Opiskeluhooltosuunnitelma päivitetään vähintään kerran valtuustokaudessa,

hyvinvointisuunnitelman päivittämisen yhteydessä tai sen jälkeen, sekä aina tarvittaessa. Oppilaitoskohtaiset opiskeluhoitoryhmät seuraavat opiskeluhoitosuunnitelman toteutumista. Ryhmä saa tietoa opiskeluhoollon toteutumisesta ja tarpeista kouluhenkilöstöltä, opiskeluhoollon asiantuntijoilta, yhteistyötahoilta, oppilailta ja huoltajilta.

Naantalin kaupungin opiskeluhoitosuunnitelma:

[Naantalin kaupungin opiskeluhoitosuunnitelma](#)

6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma¹⁵⁰. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä¹⁵¹. Opiskeluhoitosuunnitelma laaditaan yhteistyössä¹⁵² esiopetuksen ja opiskeluhoitopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite¹⁵³ opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma korvaa opiskeluhoollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää¹⁵⁴ opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhoitotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä esiopetusyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot asiakokonaisuuksista 1-5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhoitosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetusyksiköissä seurataan ja tarkistetaan¹⁵⁵ tarvittaessa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhoitosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetusyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhoitopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan¹⁵⁶.

Opetuksen järjestäjä vastaa¹⁵⁷ siitä, että opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on esiopetusyksikkökohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1-5):

1) Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Arvioon opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) kootaan tiedot kultakin esiopetusyksiköltä. Tiedot ilmoitetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan opiskeluhoitopalvelujen riittävyys¹⁵⁸ huomioiden lasten ja esiopetusyksiköiden tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määräajassa.

Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta

150 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

151 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §

152 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

153 Terveystarkastuslaki 15 a §

154 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

155 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

156 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

157 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

158 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 15 § ja 17 § ja Terveystarkastuslaki 15 §

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhooltotyössä sekä opiskeluhoollon yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arvioissa huomioidaan esimerkiksi esiopetusyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arviossa huomioidaan lisäksi esimerkiksi oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttotustaisten lasten lukumäärät ja osuudet.

Arvio käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista

Opetuksen järjestäjän arviossa käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) henkilötyövuodet.

2) Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhoolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n (opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoolto) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa¹⁵⁹, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista¹⁶⁰.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvataan

- yhteisöllisen opiskeluhoollon toimintatavat esiopetuksessa
- esiopetusyksikkökohtaisten opiskeluhooltoryhmien¹⁶¹ johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

3) Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoolto)

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla¹⁶² tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluja, opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoolltoa, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhoollossa seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhoolto perustuu esiopetuksessa huoltajan suostumukseen¹⁶³. Lapsen osallisuus ja toivomukset¹⁶⁴ otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä¹⁶⁵.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvataan

- lapsen ohjaaminen opiskeluhooltopalveluihin¹⁶⁶ (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut)
- yksittäisen lapsen tueksi¹⁶⁷ koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, huoltajan suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen

159 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 6 § (886/2017)

160 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

161 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §

162 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 5 §

163 Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

164 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 18 §

165 EU:n tietosuojaset (679/2016), tietosuojalaki (1050/2018), laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 22 § (377/2022) ja 23 §, perusopetuslaki 40 §, laki potilaan asemasta ja oikeuksista (1992/785) ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812)

166 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 16 § (377/2022)

167 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 §

- opiskeluhohtokertomusten¹⁶⁸ laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhohtorekisterille
- lapsen erityisuokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

4) Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhoito on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä¹⁶⁹. Lasten, hoitajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoiton toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhoitossa keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- lasten, hoitajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen osallisuus¹⁷⁰ opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhoiton toteuttamisessa
- esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä
- opiskeluhoiton monialainen yhteistyö¹⁷¹ oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoito
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoiton periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen¹⁷² lapsille, hoitajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

5) Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön¹⁷³, johon kuuluu fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetusyksiköiden kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa kuvataan opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa¹⁷⁴ tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen hoitajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhoitopalveluihin. Kuvaus yhteistyöstä¹⁷⁵ hoitajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

168 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 20 § (377/2022) ja 21 § (377/2022)

169 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

170 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

171 Perusopetuslaki 4 a luku

172 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 11 §

173 Perusopetuslaki 29 §

174 Perusopetuslaki 29 §

175 Perusopetuslaki 40 §, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 23 §, lastensuojelulaki 25 § (88/2010) ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 §

Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle)

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet.

Naantalissa

Yksikkökohtainen opiskeluhoitosuunnitelma

Yhteisöllistä opiskeluhoitoa toteutetaan yksikkökohtaisesti. Yksikkökohtainen opiskeluhoitosuunnitelma laaditaan perhetaloideologian mukaisesti yhteiseksi yhdessä toimiville esiopetusyksiköille ja perusopetuksen yksiköille. Yksikkökohtainen opiskeluhoitoryhmä (HYTI) vastaa tämän yhteisen yksikön hyvinvoinnin ja opiskeluhoollon suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Jokaisella yksikkökohtaisella opiskeluhoitoryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano. Kaikki opiskeluhoitoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa, että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi ikäryhmälle suunnattuja terveydenhoitopalveluja sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kuin käsiteltävä asia edellyttää.

Hyvinvointitiimi kokoontuu esiopetuksessa ja perusopetuksessa vähintään neljästi vuodessa yhteisöllisen työn toteutuessa läpi lukuvuoden osana kunkin yksikön toimintaa. Kokoukset ovat yksikkö- /koulu/perhetaloikohtaisia, mikä tukee oppilashuollon kehittämistä ja tarjoaa useampia näkökulmia kulloinkin käsiteltävään asiaan. Laajemman ryhmän toiminta mahdollistaa kouluhyvinvointiin liittyvien toimien suunnittelemisen ja toteuttamisen. Tiimin puheenjohtajana ja koollekutsujana toimii rehtori, apulaisrehtori, päiväkodinjohtaja tai muu nimetty henkilö. Tiimin muita jäseniä voivat olla esimerkiksi esiopetus- /opetushenkilöstön ja erityisopetuksen edustajat, oppilaanohjaaja sekä opiskeluhoollon henkilöstön edustajat. Tiimissä on myös oppilas- ja huoltajaedustus. Käsiteltävän asian mukaan, tiimiin voidaan tarvittaessa kutsua vierailijoiksi myös eri alojen edustajia.

Hyvinvointitiimin tehtävänä on esimerkiksi

- kehittää ja koordinoida yhteisöllistä hyvinvointityötä oppilaiden hyvinvointiin liittyviä kyselyitä hyödyntäen*
- kehittää oppimisympäristöjä hyvinvoinnin näkökulmasta*
- mahdollistaa oppilaiden ja huoltajien osallisuus koulun hyvinvointityössä*
- edesauttaa nivelvaiheyhteistyön toteutumista oppilashuollon näkökulmasta*
- ennaltaehkäisevien interventioiden suunnittelu*

Tiimi pohtii ja arvioi toimintaansa vuosittain ja suunnittelee yhdessä seuraavan lukuvuoden kehittämiskohteineen ja painopistealueineen. Toiminnasta pyydetään palautetta tavoin, jotka aidosti tukevat yhteisöllisen oppilashuollon kehittämistä.

Lapsen tuki esiopetuksessa

Lapsen tuki esiopetuksessa

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen¹⁷⁶. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatusjärjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatusfilosofiseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa¹⁷⁷.

7.1. Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma voi olla järjestäjäkohtainen tai yksikkö- tai toimipaikkakohtainen tai näiden yhdistelmä opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voi olla omaleimainen opetuksen järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksen¹⁷⁸ asettamissa rajoissa. Paikallinen opetussuunnitelma ei voi olla ristiriidassa esiopetusta koskevan lainsäädännön tai esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat erityiseen maailmankatsomukseen liittyvät esiopetuksen arvoperustaa täydentävät näkökulmat ja miten nämä näkökulmat näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa
- mitkä ovat erityiseen kasvatusopilliseen järjestelmään liittyvät pedagogiset periaatteet ja ratkaisut sekä miten nämä periaatteet ja ratkaisut näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa.

Naantali ei järjestä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvaa esiopetusta.

¹⁷⁶ Perusopetuslaki 7 §

¹⁷⁷ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

¹⁷⁸ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §